

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

Методичні вказівки

до вивчення курсу

«Психологія: Загальна, соціальна, вікова та педагогічна»

для студентів спеціальностей *«Спеціальність Фізика»*,

«Спеціальність Англійська мова і література», *«Соціальна
робота»*, *«Менеджмент соціокультурної діяльності»*

денної та заочної форми навчання

Суми

Сумський державний університет

2023

Методичні вказівки до вивчення курсу «Психологія: Загальна, соціальна, вікова та педагогічна» / укладачі: П. І. Сахно, Н. М. Теслик. – Суми : Сумський державний університет, 2023. – 85 с.

Кафедра психології, політології та соціокультурних технологій

Вступ

Сучасний конкурентоспроможний фахівець соціального профілю зобов'язаний бути спроможним керувати системою взаємовідносин людей, аналізувати соціальні явища як на мікро-, так і на макросоціальному рівнях, бачити прояви особистості людини, обумовлених як особистісними психічними утвореннями, так і впливами найближчого соціального оточення, вміти організовувати процес спілкування так, щоб одержати від нього найбільший ефект та уникнути конфліктної взаємодії. Уміння бачити систему соціальної взаємодії людей обумовлюється системою знань про різноманітні соціальні утворення групи. Підготовка спеціаліста до ефективної соціальної взаємодії починається з вивчення курсу «Психологія: Загальна, соціальна, вікова та педагогічна».

Мета та завдання

Дисципліна «Психологія: Загальна, соціальна, вікова та педагогічна» має на меті підвищення загальної та психологічної культури майбутніх соціальних працівників, формування цілісного уявлення про закономірності психологічного розвитку людини на різних етапах життєвого шляху. Основне завдання дисципліни – це ознайомлення з психологічними особливостями особистості з урахуванням різних вікових етапів її розвитку. **Метою** вивчення дисципліни «Психологія: Загальна, соціальна, вікова, педагогічна» є:

- підготовка фахівця до професійної діяльності в галузі психології;

- формування у студентів психологічної свідомості і мислення, оволодіння категоріями наукової психології, принципами та методами психологічного дослідження, підходами до вивчення психічних явищ;

- оволодіння основними методами для оброблення даних, одержаних під час вирішення різних професійних завдань.

Завдання курсу:

- дати уявлення про різні вікові етапи розвитку людини;
- сформуванню у студентів мотивацію до оволодіння знаннями з психології не лише у межах курсу, а й самостійно організовуючи свою психологічну освіту;

- сприяти професійному самовизначенню майбутніх соціальних працівників;
- виробити навички самостійної роботи з науковою психологічною літературою.

Курс «Психологія: Загальна, соціальна, вікова та педагогічна» передбачає початкове ознайомлення студентів із елементами загальної та вікової психології: предмет, структура, історичний розвиток; особистість, її структура, розвиток, свідомість та самосвідомість особистості, теорії особистості, прояви особистості у групі та вплив особистості на групу, інтелект та когнітивна сфера людини, темперамент та характер, агресія та альтруїзм як психологічні феномени, спілкування, функції, форми та аспекти спілкування, сприймання людини людиною у процесі спілкування.

Програма курсу «Психологія: Загальна, соціальна, вікова та педагогічна» складається з тем, що передбачають вивчення предмета, методів, історії розвитку науки, особистості людини, її структури та розвитку, теорій особистості, інтелекту та когнітивної сфери людини, темпераменту та характеру, здібностей, емоційно-вольових процесів, прояви особистості людини на різних вікових етапах, новоутворення та провідні види діяльності, особливості проходження вікових криз, прояви особистості людини в групі.

Дисципліна вивчається впродовж семестру. Вивчення курсу логічно розподіляється на чотири частини: теми загальної та соціальної психології вивчаються у першому модулі, питання вікової та педагогічної психології – у другому модулі. Важливим фактором успішності набуття передбачених програмою компетенцій є послідовний характер, повторення базових понять загальної психології під час вивчення особливостей психічного розвитку людини.

Теоретичним підґрунтям курсу «Психологія: Загальна, соціальна, вікова та педагогічна» є принцип єдності свідомості та діяльності. Процес формування особистості, її соціалізація, розвиток особистості та формування високоморального ставлення до світу, людей, самої себе відбувається в активній діяльності. Тому важливого значення набуває у процесі вивчення цих курсів активна діяльність кожного студента. Істотним моментом у цій діяльності є практичне використання набутих теоретичних знань у

практиці соціальної взаємодії, аналізу власної психіки, психічних проявів інших людей, соціальних груп. Практичне використання набутих знань свідчить про високий рівень оволодіння теоретичними знаннями, сформованості навичок як складової частини зрілості особистості людини та її професіоналізм.

Навчальні компетенції, що формуються у ході вивчення дисципліни

Вивчення цієї навчальної дисципліни спрямоване на формування у студентів таких базових **компетенцій**:

- здатність і готовність до використання системи категорій і методів, необхідних для вирішення типових і нових завдань у різних сферах професійної діяльності;

- здатність і готовність до сприйняття іншої особистості, емпатії, встановленню контакту і діалогу на основі довіри, переконання й підтримки людей;

- здатність і готовність до проведення бібліографічної та інформаційно-пошукової роботи з подальшим використанням даних під час вирішення професійних завдань і оформлення наукових статей, висновків;

- вміння самостійно проводити дослідження психічних функцій, станів, властивостей особистості та інтелекту, а також психологічних проблем, конфліктів, рівня і способів адаптації, особистісних ресурсів і міжособистісних відносин відповідно до психодіагностичних завдань та етико-деонтологічних норм;

- оброблення та аналіз одержаних даних (зокрема, із застосуванням інформаційних технологій), здатність інтерпретувати результати дослідження володіння навичками популяризації психологічних знань, рекомендацій із використання результатів психологічних досліджень та інновацій володіння навичками формування установок, спрямованих на здоровий спосіб життя, гармонійний розвиток, продуктивне подолання життєвих труднощів, гуманістичну взаємодію з навколишнім світом.

Загальнокультурні компетенції:

1. Здатність і готовність до розуміння сучасних концепцій картини світу на основі сформованого світогляду, оволодіння досягненнями філософських, природничих і суспільних наук.

2. Здатність і готовність до володіння культурою наукового мислення, узагальненням, аналізом і синтезом фактів та теоретичних положень.

3. Здатність і готовність до оволодіння основними методами, способами та методиками одержання, зберігання, перероблення інформації.

4. Здатність і готовність до професійного профільованого використання сучасних інформаційних технологій і системи Інтернет.

Професійні компетенції

1. Здатність і готовність до прогнозування змін і динаміки рівня розвитку і функціонування пізнавальної та мотиваційно-вольової сфери, самосвідомості, психомоторики, здібностей, характеру, темпераменту, функціональних станів, особистісних рис і акцентуації в нормі й під час психічних відхилень.

2. Здатність і готовність до застосування знань із психології як науки про психологічних феномени, категорії та методи вивчення й опису закономірностей функціонування і розвитку психіки.

3. Здатність і готовність до розуміння та постановки професійних завдань у галузі науково-дослідної та практичної діяльності.

4. Здатність і готовність до участі в проведенні психологічних досліджень на основі застосування загальних знань і умінь у різних наукових і науково-практичних галузях психології.

5. Вибір магістерських освітніх програм у різних сферах психології.

6. Здатність і готовність до підготовки та проведення лабораторних і практичних занять.

7. Здатність і готовність до самоосвіти впродовж усієї професійної кар'єри.

У результаті вивчення цієї навчальної дисципліни студент повинен:

а) знати:

- що таке загальна психологія, які її функції і завдання;
- принципи науки психології та їх вираження у загальній та експериментальній психології;
- психологічні феномени, категорії, методи вивчення та опису закономірностей функціонування і розвитку психіки.
- методологічні засади психології;
- підходи і методи дослідження психічних процесів, станів і властивостей особистості, генотипічне, фенотипічне, біологічне і соціальне в індивідуальному розвитку людини;
- формування та вирішення принципових методологічних проблем загальної психології в різних наукових парадигмах;
- основні теоретичні підходи вітчизняної та основних зарубіжних шкіл до аналізу психічного розвитку;
- принципи безперервності, стадійності, системності, епігенезу, пластичності, саморозвитку, багаторівневості та поліфункціональності розвитку людини;
- принципи періодизації психічного розвитку;
- особливості психічних процесів у різні вікові періоди життя;
- кризи і сенситивні періоди психічного розвитку;
- загальні закономірності та індивідуальні варіанти психічного розвитку людини;

б) вміти:

- аналізувати психологічні теорії виникнення і розвитку психіки в процесі еволюції; прогнозувати зміни і динаміку рівня розвитку та функціонування різних складових психіки в нормі та під час психічних відхилень;
- усвідомлювати методологічні основи майбутньої науково-дослідницької або практичної діяльності;
- вибирати експериментальні методи, адекватні цілям власного дослідження;

– користуватись основними принципами психології (активність, розвиток, детермінізм, системність);

– застосовувати методи дослідження психічних особливостей дітей у різні вікові періоди, методи діагностики та корекції психічного розвитку;

– складати висновки про психічний розвиток на різних вікових етапах;

в) володіти:

– поняттями: предмет, об'єкт науки, предмет науки, методи дослідження, культурно-історична парадигма, діяльнісний підхід у психології, виникнення і розвиток психіки в філогенезі, розвиток свідомості;

– категоріями: психіка, відображення, діяльність, свідомість, неусвідомлене, образ, самосвідомість, індивід, суб'єкт діяльності, особистість, індивідуальність, відчуття, сприйняття, увага, пам'ять, емоції, потреби, мотивація, психічні стани, мислення, інтелект, мова, спілкування, властивості, структура та типологія особистості;

– основними прийомами діагностики, профілактики, експертизи, корекції психологічних процесів, різних видів діяльності індивідів і груп;

– навичками критичного аналізу теоретичних підходів до вивчення психічного розвитку;

– навичками викладання у формі усного або письмового повідомлення або доповіді основних положень, що містяться в навчально – або спеціальній науковій літературі, а також інтерпретації результатів, поданих у повідомленні або доповіді;

– базовими методами психодіагностичного дослідження людей різного віку;

– навичками оцінювання результатів експериментальних досліджень з точки зору різних підходів до вивчення психічного розвитку;

Теоретичним підґрунтям курсу «Психологія: Загальна, соціальна, вікова та педагогічна» є діяльнісний і системно-структурний підхід (Б.Г. Ананьєв, П.К.Анохін, О.М. Леонтьєв, С.Д.

Максименко та інші), принцип єдності психіки і діяльності (О.М. Леонтєв, С.Л. Рубінштейн та інші), принцип розвитку (Л.С. Виготський, Д.Б. Ельконін та інші), динамічний принцип вивчення особистості (К.О. Абульханова-Славська, А.В. Петровський та інші).

Процес формування особистості, її первинна професіоналізація, розвиток особистості та формування «Я-концепції» відбувається в активній діяльності. Тому важливого значення набуває у процесі вивчення цих курсів активна діяльність кожного студента. Суттєвим моментом у цій діяльності є практичне використання набутих теоретичних знань у практиці соціальної взаємодії, аналізу власної психіки, психічних проявів інших людей, а також в аналізі попередньо здобутого досвіду та прогностичному сприйнятті майбутньої професійної діяльності. Практичне використання набутих знань свідчить про високий рівень оволодіння теоретичними знаннями, сформованості навичок як складової частини зрілості особистості людини та її професіоналізм.

Вікова та педагогічна психологія взаємопов'язані крізь призму невідривності навчально-виховних впливів на формування особистості. У той же час вікова і педагогічна психології взаємодіють із іншими галузями психології (загальна психологія, соціальна психологія, психофізіологія, гендерна психологія та інші), а також із дисциплінами соціогуманітарного спрямування (педагогіка, філософія, соціологія, право тощо).

Освітні технології

У процесі вивчення дисципліни використовуються не тільки традиційні технології, форми і методи навчання, а й інноваційні технології, активні та інтерактивні форми проведення занять: консультації, науково-дослідницька робота, лекції з елементами проблемного навчання, тестування, вирішення ситуаційних завдань, дискусії, заняття з елементами тренінгу.

Інтегральну модель освітнього процесу з дисципліни формують технології методологічного рівня: модульно-рейтингове,

контекстне навчання, розвивальне і проектне навчання, елементи технології розвитку критичного та дивергентного мислення.

Реалізація даної моделі передбачає використання наступних технологій стратегічного рівня (які задають організаційні форми взаємодії суб'єктів освітнього процесу), що здійснюються з використанням певних тактичних процедур:

- Лекційні (вступна лекція, лекція-презентація, проблемна лекція);

- Практичні (робота в малих групах, ігрові методики, метод кейс-стаді, методи арт-терапії, використання відеоматеріалів);

- Активізації творчої діяльності (дискусія, мозковий штурм, рольові ігри, метод проектів та ін.);

- Самоорганізація (самостійна робота студентів, створення словника термінів за матеріалами модулів, підготовка презентацій за темами домашніх завдань, метод експертних оцінок).

Сценарій вивчення дисципліни

При викладі навчального матеріалу лектор застосовує як традиційні, так і інтерактивні методи навчання при проведенні лекцій та практичних занять.

Мета лекції - організація цілеспрямованої пізнавальної діяльності студентів по оволодінню програмним матеріалом навчальної дисципліни.

Завдання лекції:

1. забезпечувати формування системи знань з навчальної дисципліни,

2. вчити вмінню аргументовано викладати науковий матеріал,

3. формувати професійний кругозір і загальну культуру,

4. відображати нові знання, ще не отримали висвітлення в підручниках і навчальних посібниках.

Традиційними функціями лекції є:

- 1) інформаційна,

- 2) систематизує

- 3) роз'яснювальна.

Лекції можуть також виконувати стимулюючу і розвиваючу функцію.

Види лекцій:

1. *Традиційна лекція* - усний систематичне і послідовне виклад матеріалу з будь-якої проблеми, теми питання тощо. Студент сприймає інформацію на лекції, усвідомлює її і конспектує. Конспект є продуктом мислення того, хто навчається. Метою традиційної лекції є подача навчаються сучасних, цілісних, взаємопов'язаних знань, рівень яких визначається цільовою установкою до кожної конкретної проблеми або теми.

2. *Проблемна лекція* починається з питань чи з постановки проблеми, яку під час викладу матеріалу необхідно вирішити. Проблемні питання відрізняються тим, що прихована в них проблема вимагає не однотипного рішення. Метою проблемної лекції є засвоєння студентами теоретичних знань, розвиток теоретичного мислення; формування пізнавального інтересу до змісту навчального предмета і професійної мотивації майбутнього професіонала.

3. *Лекція-візуалізація* має на увазі використання принципу наочності, тобто подача лекційного матеріалу у візуальній формі з використанням технічних засобів навчання.

Представлена таким чином інформація повинна забезпечити систематизацію наявних у студентів знань. Залежно від змісту навчального матеріалу можуть використовуватися різні види візуалізації - натуральні, образотворчі, символічні, схематичні тощо.

4. *Лекція-бесіда або «діалог з аудиторією»* передбачає безпосередній контакт викладача з аудиторією. В основі лекції-бесіди лежить діалогічна діяльність, що являє собою найбільш просту форму активного залучення студентів до навчального процесу.

5. *Лекція-дискусія* передбачає, що викладач при викладі лекційного матеріалу організовує вільний обмін думками в інтервалах між логічними розділами. Лекція-дискусія активізує пізнавальну діяльність аудиторії і дозволяє викладачеві керувати

колективною думкою групи, використовувати його в цілях переконання, подолання негативних установок і хибних думок деяких студентів.

Під час лекцій прослідковується структура психологічної науки, тому не бажано пропускати окремі пункти. Лекційний матеріал слід використовувати при підготовці до практичних занять, як основну схему орієнтації в науково-теоретичному матеріалі.

До основних форм практичних занять можуть бути віднесені наступні:

Семінари-практикуми, на яких студенти обговорюють різні варіанти вирішення практичних ситуаційних завдань, висуваючи як аргументи психологічні положення. Оцінка правильності рішення виробляється колективно під керівництвом викладача.

Власне практичні заняття проводяться в стінах самого навчального закладу або в місцях практики студентів і мають на меті навчити їх вирішенню специфічних завдань за профілем своєї спеціальності. Це можуть бути завдання по вирішенню психологічної атмосфери у колективі класу; завдання по розпізнаванню нервово-психічних розладів за представленими симптомами - для медичних психологів; завдання по психологічній експертизи правопорушень або психологічного консультування правознавців - для юридичного психолога тощо.

Лабораторні заняття допомагають студентам виявляти ті чи інші психічні явища, особливості соціально-психологічних механізмів взаємин людей в групі. Основне призначення лабораторних занять - навчання студентів дослідницькому підходу до вивчення психології як науки. Наукові ідеї, почуті на лекції або прочитані у спеціальній літературі, знаходять перевірку в дослідженнях, підкріплюються особистим досвідом студента і тому краще засвоюються. Завдяки лабораторним роботам студент знає

не тільки саме теоретичне положення, але і те, як воно може бути отримано в цьому дослідженні, щоб потім оформитися в узагальнену, абстраговану від конкретних подробиць струнку теорію.

У практиці навчання використовуються різні види семінарів:

- *Семінар-конференція*, де студенти виступають з доповідями, які тут же і обговорюються всіма учасниками під керівництвом викладача. Доцільним є побудова семінару у взаємозв'язку теоретичні питання з практикою роботи фахівця.

- *Семінар-дискусія, проблемний семінар*. Він проходить у формі наукової дискусії. Упор тут робиться на ініціативі студентів в пошуку матеріалів до семінару і активності їх під час дискусії. Важливо, щоб джерела інформації були різноманітними, представляли різні точки зору на проблему, а дискусія завжди спрямовувалася викладачем;

- *Розгорнута бесіда на основі плану*. Бесіда використовується при освоєнні складного матеріалу.

- *Обговорення кінофільмів, дослідів, експериментів, оформлення текстового матеріалу в таблиці, схеми тощо*.

- *Навчально-рольові ігри*. Для проведення гри заздалегідь визначаються питання для обговорення (зазвичай 2-3) та критерії оцінки виступів. Потім група розбивається на 2 або 3 підгрупи в залежності від характеру матеріалу. У кожній підгрупі розподіляються ролі, проводиться запланована гра, потім відбувається дискусія та обговорення, обирається найефективніший варіант вирішення проблеми.

Оцінювання результатів роботи студентів на заняттях здійснюється згідно регламенту.

Кожен пункт практичного заняття висвітлює логічний, цілісний, системний блок питань по конкретній темі, демонструючи важливі характеристики, особливості психічних явищ у їх взаємозв'язку.

Починати роботу над темою варто із звернення до матеріалу лекції, де було подано базові визначення та зроблені

акценти щодо практичного застосування наукових знань з кожної теми.

Найбільшою мірою оцінюється самостійна робота студентів, зокрема, додаткові усні повідомлення. Їхня тематика вказана до окремих тем та загалом за курс.

Важливо не лише розглянути теоретичний матеріал, запропонований у лекційному курсі та навчальній літературі, але і знайти практичне відображення понять та процесів, що вивчаються. У першу чергу ця рекомендація орієнтує на відтворення власного життєвого досвіду, рефлексивного бачення прояву та розвитку понять, що вивчаються.

Наступним кроком буде складання таблиці ключових понять психічних етапів розвитку особистості.

Також передбачено модульний проект (обов'язкове домашнє завдання), спрямований на поглиблення навичок аналізу наукових джерел, розвитку ініціативності, дивергентного мислення студента. Завдання проекту – на основі власного аналізу проранжувати (скласти рейтинг) ступінь значимості відомих психологів з відображенням основного вкладу у розвиток психології розвитку та педагогічної психології. Це дозволяє студентам систематизувати здобуті знання, сформувані власні позиції щодо базових психологічних напрямків.

Вивчення курсу передбачає модульний контроль, який проводиться у тестовій формі. Зразки тестів додаються до кожної теми. Тестування аудиторне, наприкінці вивчення відповідного блоку тем, оцінюється залежно від семестру відповідно до регламенту.

Поради студентам

Ефективність діяльності будь-кого у будь-якій сфері залежить від багатьох факторів: внутрішньої наполегливості, готовності, старанності, зовнішніх обставин, впливу оточуючих людей тощо. Водночас існує психологічна закономірність, що будь-які успіхи людина більш схильна пояснювати власними зусиллями, а виправдання невдачам шукати у зовнішніх факторах.

Власне формування внутрішніх мотивів учіння є аспектом саморозвитку особистості студента. Тематика психології розвитку та педагогічної психології забезпечує студентів усвідомленням особливостей самореалізації особистості у процесі навчання та дозволяє усвідомити власні можливості особистісного зростання у період студентства.

Успішне вивчення курсу «Психологія: Загальна, соціальна, вікова та педагогічної психології» полягає у тому, студент не лише здобуває конкретні знання та навички, але має можливість забезпечити собі домінування сприятливих внутрішніх умов ефективною підготовкою протягом подальшого навчання.

Лекційні та практичні заняття є часом, який студент повинен використовувати виключно на свою користь. Роль викладача є допоміжна, орієнтовна у величезному інформаційному просторі, яке охоплює навчально-методична література з даного предмету.

У курсі передбачається застосування тестових форм контролю знань, а також використання творчих завдань, спрямованих на підвищення внутрішньої навчальної мотивації студентів. Питання тестових завдань розроблений на основі лекційних матеріалів. Отже, відвідування лекцій та опрацювання конспекту лекції є необхідною умовою оволодіння навчальним курсом.

Крім конспекту лекції, студент має опрацювати не менше 2-3 наукових джерел. Список літератури до кожної теми практичних занять додається.

Показником підготовки студента до практичного заняття є детальний або розгорнутий план до кожного із зазначених запитань практичного заняття. Доцільними можуть бути лише короткі тези або схематичні представлення планових запитань. Строге конспектування тексту підручників чи посібників активізує лише репродуктивні механізми когнітивних процесів, що не дозволяє формувати уміння та навички, заплановані даним курсом.

До кожної теми подаються теоретичні поняття, зміст яких повинен знати та розуміти студент.

Плани практичних занять із курсу

Частина I. Загальна психологія

Тема 1. Розвиток та сучасне становище психології

Теоретичні поняття: «психологія», «психіка», «душа», «психічні процеси», «психічні стани», «психічні властивості», «дуалізм», «анімізм», «гілозоїзм», «атомізм», «матеріалізм», «ідеалізм», «закон Вебера – Фехнера», «структуралістичний», «функціоналістський та експериментальний підходи до вивчення психіки», «культурно-історична теорія», «метод спостереження», «експеримент», «тестування», «опитування», «анкетування», «бесіда», «інтерв'ю».

План

1. Психологія античності. Основні тенденції у вивченні феномену душі.
2. Розвиток психології у XVII – XVIII ст. Основні підходи до вивчення природи психіки.
3. Предмет та структура психології.
4. Основні психологічні категорії.
5. Методи психологічних досліджень.

Готуючи питання про структуру психології зверніть увагу на теоретичну наукову психологію і практичну психологію. Для більш глибокого ознайомлення з темою прочитайте декілька джерел зазначеної літератури. Обов'язково опрацювати підручник «Основи практичної психології» В. Панок, Т. Титаренко та ін.– Київ : Либідь, 2003. – 536 с.

Завдання СРС:

- завести понятійний термінологічний словник із Загальної психології;
- скласти схему «Психологія в системі наук». Зробити висновок про історичні періоди розвитку психологічних знань . Проаналізувати різні визначення понять.

1. Москалець В. П. Загальна психологія / В. П. Москалець. – Київ : Ліра, 2020. – 564 с.
2. Максименко С. Д. Загальна психологія / С. Д. Максименко–Вінниця : Нова книга. –2004. – 704 с.
3. М'ясоїд П. А. Загальна психологія / П. А М'ясоїд. – Київ : Вища школа, 2000. – 480 с.
4. Основи загальної психології / за ред. С. Д. Максименка. – Київ : Перспектива, 1998. – 256 с.
5. Основи психології / за ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця. – Київ : Либідь, 1996. – 632 с.
6. Психологія / за ред. Ю. Л. Трофімова. – Київ : Либідь, 2001. – 560 с.
7. Психологія / за заг. ред. Л. М. Кудояра. – Суми : СумДУ, 2011. – 331с.
8. Роменець В. А. Історія психології XIX – початку XX ст. / В. А. Роменець. – Київ : Вища школа, 1995. – 614 с.
9. Роменець В. А. Історія психології XX ст. / В. А. Роменець, І. П. Маноха. – Київ : Либідь, 1998. – 992 с.
10. Основи практичної психології / за ред. В. Панок, Т. Титаренко та ін.– Київ : Либідь, 2003. – 536 с.

Зразок тестів для контролю знань

1. Психологія як наука вивчає:
 - а) факти, закономірності та механізми психіки;
 - б) психічні стани, психічні процеси, психічні властивості;
 - в) душу;
 - г) можливості досягнень людини;
 - д) причини переживань людини.
2. Уявлення про загальну одухотвореність – це:
 - а) дуалізм;
 - б) гілозоїзм;
 - в) анімізм;
 - г) стоїцизм;
 - д) атомізм.
3. Думку про безсмертя душі вперше висловив:

- а) Аристотель;
 - б) Демокріт;
 - в) Анаксимандр;
 - г) Гіпократ;
 - д) Платон.
4. Перший в історії психології закон Вебера – Фехнера відображає:
- а) поріг домагання;
 - б) поріг досягнення;
 - в) поріг розрізнення відчуттів;
 - г) поріг розвитку емоцій;
 - д) поріг інтелекту.
5. Предметом психології, на думку функціоналістів, є:
- а) функції мислення в житті людини;
 - б) функції свідомості у процесі пристосування;
 - в) функції душі людини;
 - г) функції почуттів і відчуттів;
 - д) функції нервової системи.

Тема 2. Особистість у психології

Теоретичні поняття: «індивід», «індивідуальність», «особистість», «структура особистості», «спрямованість», «мотиви», «досвід», «типологія особистості», «свідомість», «самосвідомість», «самооцінка».

План

1. Поняття «індивід», «індивідуальність», «особистість».
2. Вплив культурно-історичних факторів на формування особистості.
3. Структура особистості.
4. Підходи до типології особистості.
5. Біологічне та соціальне в людині.
6. Діяльність. Структура діяльності.

Оскільки тема «Особистість» є центральною у вивченні психології, для більш глибокого ознайомлення прочитайте декілька джерел зазначеної літератури. Готуючись до заняття зверніть увагу на порівняльну характеристику понять: «індивід»,

«індивідуальність», «особистість». Вивчаючи питання «Діяльність особистості», потрібно чітко засвоїти етапи перебігу діяльності, бо дотримання етапів є основою результативності будь-якої діяльності. Завершувати свій виступ коротким висновком про взаємодію біологічного та соціального в людині.

Завдання СРС: Вести запис основних понять у своєму словнику. Намалювати схему «Співвідношення понять «індивід», «особистість», «суб'єкт діяльності», «індивідуальність».

Список літератури:

1. Москалець В. П. Загальна психологія / В. П. Москалець. – Київ : Ліра, 2020. – 564 с.
2. Кудояр Л. М. Психологічні погляди А. С. Макаренка : Особистість. Діяльність. Соціальні об'єднання. Колектив / Л. М. Кудояр – Суми : СумДУ, 2005. – 340 с.
3. Максименко С. Д. Загальна психологія / С. Д. Максименко–Вінниця : Нова книга. –2004. – 704 с.
4. М'ясоїд П. А. Загальна психологія / П. А М'ясоїд. – Київ : Вища школа, 2000. – 480 с.
5. Основи загальної психології / за ред. С. Д. Максименка. – Київ : Перспектива, 1998. – 256 с.
6. Основи психології / за ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця. – Київ : Либідь, 1996. – 632 с.
7. Психологія / за ред. Ю. Л. Трофімова. – Київ : Либідь, 2001. – 560 с.
8. Психологія / за заг. ред. Л. М. Кудояра. – Суми : СумДУ, 2011. – 331с.

Зразок тестів для контролю знань

1. Особистість людини вивчають науки:

- а) філософія;
- б) соціологія;
- в) психологія;
- г) педагогіка;
- д) психіатрія.

2. Емоційне відношення людини до самої себе називається:
- а) оцінкою;
 - б) аналізом;
 - в) самооцінкою;
 - г) синтезом;
 - д) «Я» – концепцією.
3. К. К. Платонов у структурі особистості людини виділив:
- а) шість підструктур;
 - б) чотири основні та дві накладені підструктури;
 - в) дві основні та дві накладені підструктури;
 - г) дві основні та чотири накладені підструктури;
 - д) три підструктури.
4. Людина народжується на світ:
- а) особистістю;
 - б) індивідуальністю;
 - в) цінністю;
 - г) із науковими поняттями;
 - д) індивідом.
5. Відображення людиною самої себе, свого ставлення до об'єктивної дійсності й самої себе, пов'язане з мовою, називається:
- а) свідомістю;
 - б) самосвідомістю;
 - в) надсвідомістю;
 - г) підсвідомістю;
 - д) передсвідомістю.

Тема 3. Розвиток особистості у психології

Теоретичні поняття: «особистість», «розвиток», «провідний тип діяльності», «предметні провідні типи діяльності», «соціальні провідні типи діяльності», «криза новонародженості», «період немовляти», «раннє дитинство», «дошкільний вік», «молодший шкільний вік», «підлітковий вік», «рання юність».

План

1. Розвиток особистості в онтогенезі.

2. Провідний тип діяльності.
3. Новоутворення.
4. Вікові кризи та літичні періоди.
5. Вікова періодизація.
6. Характеристика вікових етапів.

Готуючись до заняття, прочитайте літературу, яка більш глибоко висвітлює тему: 1. Савчин М. В. Вікова психологія : навч. посіб. / М. В. Савчин, Л. П. Василенко. – 2-ге вид., доп. – К. : Академвидав, 2011. – 384 с., та Павелків Р. В. Вікова психологія : підр. / Р. В. Павелків. – К. : Кондор, 2011. – 469 с.

Зверніться до визначення понять, які були подані на лекції.

Завдання: дати порівняльну характеристику кризовим і літичним періодам.

Список літератури:

1. Кудояр Л. М. Психологічні погляди А. С. Макаренка : Особистість. Діяльність. Соціальні об'єднання. Колектив / Л. М. Кудояр – Суми : СумДУ, 2005. – 340 с.
2. Максименко С. Д. Загальна психологія / С. Д. Максименко – Вінниця : Нова книга. – 2004. – 704 с.
3. М'ясоїд П. А. Загальна психологія / П. А. М'ясоїд. – Київ : Вища школа, 2000. – 480 с.
4. Основи загальної психології / за ред. С. Д. Максименка. – Київ : Перспектива, 1998. – 256 с.
5. Основи психології / за ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця. – Київ : Либідь, 1996. – 632 с.
6. Психологія / за ред. Ю. Л. Трофімова. – Київ : Либідь, 2001. – 560 с.
7. Психологія / за заг. ред. Л. М. Кудояра. – Суми : СумДУ, 2011. – 331с.
8. Савчин М. В. Вікова психологія : навч. посіб. / М. В. Савчин, Л. П. Василенко. – 2-ге вид., доп. – К. : Академвидав, 2011. – 384 с.
9. Павелків Р. В. Вікова психологія : підр. / Р. В. Павелків. – К. : Кондор, 2011. – 469 с.

Зразок тестів для контролю знань

1. Літичні періоди психічного розвитку людини це:
 - а) спокійні періоди розвитку;
 - б) бурхливі періоди розвитку;
 - в) збочення у психічному розвитку ;
 - г) недоліки розвитку;
 - д) нові надбання розвитку.
2. Для становлення особистості індивід повинен засвоїти такі відносини суспільства:
 - а) економічні, політичні, ділові;
 - б) економічні, політичні, ідеологічні;
 - в) економічні, культурні, політичні;
 - г) економічні, ділові, релігійні;
 - д) релігійні, культурні, духовні.
3. Кількісні та якісні зміни у людини – це:
 - а) ріст;
 - б) дозрівання;
 - в) навчання;
 - г) розвиток;
 - д) виховання.
4. Соціальні типи діяльності забезпечують засвоєння способів дій:
 - а) із власними органами тіла;
 - б) у соціальному середовищі;
 - в) із предметами матеріальної та духовної культури;
 - г) із науковими поняттями;
 - д) із власним інтелектом.
5. Кризові періоди психічного розвитку людини це:
 - а) спокійні періоди розвитку;
 - б) бурхливі періоди розвитку;
 - в) збочення у психічному розвитку ;
 - г) недоліки розвитку;
 - д) нові надбання розвитку.

Теоретичні поняття: «біхевіоризм», «стимул», «реакція», «необіхевіоризм», «оперантний біхевіоризм», «навички», «підкріплення», «фрейдизм», «лібідо», «танатос», «катарсис», «підсвідомість», «неофрейдизм», «гуманістична психологія», «метод вільних асоціацій», «Воно», «Я», «Над – Я».

План

1. Біхевіоризм, передумови виникнення та подальше еволюціонування.
2. Необіхевіоризм. Оперантний біхевіоризм.
3. Психоаналіз і його вплив на розвиток психології та інших наук.
4. Неофрейдизм.
5. Поняття про неусвідомлене. Вплив неусвідомленого на поведінку людини в цілому.
6. Гуманістична психологія.

Для більш глибокого ознайомлення з темою прочитайте декілька джерел зазначеної літератури.

Список літератури:

1. Москалець В. П. Загальна психологія / В. П. Москалець. – Київ : Ліра, 2020. – 564 с.
2. Майерс Д. Психологія / Д. Майерс. – Минск : Попури, 2001. – 848 с.
3. Максименко С. Д. Загальна психологія / С. Д. Максименко–Вінниця : Нова книга. –2004. – 704 с.
4. Психологія / за ред. Ю. Л. Трофімова. – Київ : Либідь, 2001. – 560 с.
5. Психологія / за заг. ред. Л. М. Кудояра. – Суми : СумДУ, 2011. – 331с.
6. Роменець В. А. Історія психології XIX – початку XX ст. / В. А. Роменець. – Київ : Вища школа, 1995. – 614 с.
7. Роменець В. А. Історія психології XX ст. / В. А. Роменець, І. П. Маноха. – Київ : Либідь, 1998. – 992 с.

Зразок тестів для контролю знань

1. Біхевіоризм заснував:
 - а) К. Роджерс;
 - б) Л. Виготський;
 - в) Р. Декарт;
 - г) Д. Уотсон;
 - д) З. Фрейд.
2. Е. Толмен виділив 3 групи детермінант поведінки:
 - а) подразники з середовища, здібності, відчуття;
 - б) почуття, мотиви, домагання;
 - в) незалежні змінні, мотиви, почуття;
 - г) здібності, емоції, внутрішні зміни, що втручаються;
 - д) незалежні зміни, здібності, внутрішні зміни, що втручаються.
3. Б. Скіннер вивчав поведінку на тваринах і переніс ці результати на людину, тому його вчення:
 - а) біологізаторське;
 - б) діалектичне;
 - в) соціалізаторське;
 - г) матеріалістичне;
 - д) ідеалістичне.
4. Яка з підструктур особистості людини З. Фрейда є соціальною:
 - а) підсвідомість;
 - б) свідомість;
 - в) «Его» або «Я»;
 - г) «Супер-Его» або «Над-Я»;
 - д) «Ід» або «Воно».
5. Поведінку людини за К. Хорні визначають:
 - а) соціальне оточення;
 - б) потреба у любові й відданості;
 - в) почуття залежності;
 - г) почуття тривоги;
 - д) потреба у безпеці та свобода від страху.

Теоретичні поняття: «інтелект», «генеральний фактор інтелекту», «фактор спеціальних здібностей», «факторні моделі інтелекту», «ієрархічні моделі інтелекту»; «теоретичний інтелект», «практичний інтелект», «вербальний інтелект», «невербальний інтелект», «інтелектуальний вік», «коефіцієнт інтелектуальності», «психіка», «свідомість», «самосвідомість».

План

1. Загальне поняття про інтелект.
2. Динаміка інтелекту.
3. Теорії інтелекту.
4. Вимірювання інтелекту.
5. Психіка.
6. Свідомість.
7. Самосвідомість.

Ця тема є складною для вивчення, тому готуючись до заняття, зверніться до матеріалів, які були дані на лекції. Потрібно зосередитися на розумінні генерального фактору інтелекту та фактору специфічних здібностей. (за Ч. Спірменом) та проаналізувати 7 розумових потенцій (автор Л. Терстоун). Доступно та зрозуміло ця тема викладена в посібнику «Психологія / за заг. ред. Л. М. Кудояра. – Суми : СумДУ, 2011. – 331с.» Вивчаючи поняття «Психіка», потрібно звернутися до схеми відображення оточуючого середовища за І.П.Павловим, яка була розглянута на лекції.

Завдання: привести приклади 7 розумових потенцій (автор Л. Терстоун). Дати порівняльну характеристику свідомості та самосвідомості. Проаналізувати різні визначення понять.

Список літератури

1. Максименко С. Д. Загальна психологія / С. Д. Максименко–Вінниця : Нова книга. –2004. – 704 с.

2. Психологія / за ред. Ю. Л. Трофімова. – Київ : Либідь, 2001. – 560 с.
3. Психологія / за заг. ред. Л. М. Кудояра. – Суми : СумДУ, 2011. – 331 с.
4. Москалець В. П. Загальна психологія / В. П. Москалець. – Київ : Ліра, 2020. – 564 с.

Зразок тестів для контролю знань

1. Інтелект людини забезпечує:
 - а) правильне мислення;
 - б) розвиток людини;
 - в) досягнення у праці;
 - г) аналіз фактів;
 - д) пристосування до середовища.
2. Виділяють такі види інтелекту:
 - а) науковий;
 - б) теоретичний;
 - в) практичний;
 - г) вербальний;
 - д) невербальний.
3. Найбільш інтенсивно інтелект розвивається:
 - а) впродовж усього життя;
 - б) від народження до 2 років;
 - в) від 2 років до 12 років;
 - г) від 12 років до 20 років;
 - д) від 20 років до 30 років.
4. Тести розвитку інтелекту у дорослих розробив:
 - а) З. Фрейд;
 - б) Ч. Спірмен;
 - в) Д. Гілфорд;
 - г) Л. Терстоун;
 - д) Д. Векслер.
5. Максимуму інтелект людини досягає у віці:
 - а) 10 – 12 років;
 - б) 19 – 20 років;

- в) 30 – 34 років;
- г) 35 – 40 років;
- д) 40 – 59 років.

Тема 6. Когнітивна сфера людини

Теоретичні поняття: «відчуття», «сприймання», «увага», «мимовільна увага», «довільна увага», «післядовільна увага», «внутрішня увага», «зовнішня увага», «домінанта», «пам'ять», «образна пам'ять», «рухова пам'ять», «емоційна пам'ять», «словесно-логічна пам'ять», «мимовільна пам'ять», «довільна пам'ять», «оперативна пам'ять», «короткочасна пам'ять», «довготривала пам'ять», «мислення», «наочно-дійове мислення», «наочно-образне мислення», «словесно-логічне мислення», «уява».

План

1. Відчуття.
2. Сприймання.
3. Увага як умова розгортання когнітивних процесів.
4. Види уваги. Неуважність і її причини.
5. Поняття, види та індивідуальні особливості пам'яті.
6. Мислення.
7. Уява

Готуючись до заняття, зверніться до таблиці, яка була заповнена на лекції, як порівняльна характеристика пізнавальних процесів «Відчуття та сприймання». Необхідно чітко зрозуміти, як відбувається процес відчуття, а як процес сприймання. Для цього потрібно розібратися в особливостях фізіологічної основи відчуттів і фізіологічної основи сприймання. Завершувати свій виступ коротким висновком про закономірності відчуттів та особливості сприймання в житті людини.

Вивчаючи тему «Увага», потрібно розібратися у видах уваги, зосередитися на фізіологічній основі проходження цього процесу, з метою уміло керувати процесом формування уважності в повсякденному житті. Виявити причини власної неуважності та розглянути методи розвитку уваги.

Готуючи питання види пам'яті, зверніть увагу на класифікацію видів за різними ознаками. Підготуйте висновки про конкретні методи вдосконалення пам'яті.

У темі «Мислення» важливо зрозуміти, як пояснити опосередкований та узагальнювальний характер відображення дійсності. Необхідно звернути увагу на зв'язок мислення з мовою.

Зверніть увагу на особливості уяви, завдяки яким вона відрізняється від інших пізнавальних процесів. Важливо зрозуміти прояви пасивної та активної уяви та значення мрії у втіленні у життя творчих задумів.

Завдання: СРС – Вести запис основних понять в словнику. Запропонуйте структурну схему «Пам'ять». Проаналізуйте свої індивідуальні особливості пам'яті. Порівняйте операції мислення: аналіз та синтез. Проаналізувати різні визначення.

Список літератури

1. Максименко С. Д. Загальна психологія / С. Д. Максименко–Вінниця : Нова книга. –2004. – 704 с.
2. Психологія / за ред. Ю. Л. Трофімова. – Київ : Либідь, 2001. – 560 с.
3. Психологія / за заг. ред. Л. М. Кудояра. – Суми : СумДУ, 2011. – 331с.
4. Москалець В. П. Загальна психологія / В. П. Москалець. – Київ : Ліра, 2020. – 564 с.

Зразок тестів для контролю знань

1. Вчення про домінують розробив:

- а) І. Павлов;
- б) О. Ухтомський;
- в) Ч. Дарвін ;
- г) Д. Векслер;
- д) Ф. Вернон.

2. Виділяють такі види мислення:

- а) наочно - дійове;
- б) наочно - теоретичне;
- в) науково - практичне;

- г) наочно - образне;
- д) словесно - логічне.

3. Індивідуальні особливості пам'яті залежать від особливостей запам'ятовування, а саме:

- а) швидкості;
- б) точності;
- в) міцності;
- г) доцільності;
- д) систематичності.

4. Спрямованість і зосередженість психічної діяльності на певних об'єктах називається:

- а) інтелектуальністю;
- б) наполегливістю;
- в) увагою;
- г) спостережливістю;
- д) дотепністю.

5. Залежно від аналізаторів образну пам'ять поділяють на:

- а) зорову;
- б) слухову;
- в) дотикову;
- г) нюхову;
- д) смакову.

Тема 7. Здібності та творчість

Теоретичні поняття: «здібності», «загальні та спеціальні здібності», «задатки», «френологічна карта», «обдарованість», «талант», «геніальність», «креативність», «творча особистість».

План

1. Історія вивчення та сучасне розуміння здібностей.
2. Задатки.
3. Обдарованість.
4. Талант.
5. Геніальність.

6. Творча особистість і її життя.

7. Умови формування креативності.

Готуючись до заняття, проаналізуйте наукове визначення поняття «здібності». Зверніть увагу на зв'язок здібностей і діяльності, на який наголошувалося в лекції. Важливо розібратися в поняттях: «геніальність», «талант», «обдарованість». Потрібно опрацювати матеріал підручника: Роменець В. А. Психологія творчості / В. А. Роменець. – Київ : Либідь, 2001. – 288 с.

Завдання: СРС – Вести запис основних понять у своєму словнику. Запропонуйте схему «Здібності людини». Наведіть приклади задатків як основи розвитку здібностей. Проаналізувати різні визначення.

Список літератури

1. Максименко С. Д. Загальна психологія / С. Д. Максименко–Вінниця : Нова книга. –2004. – 704 с.
2. Психологія / за ред. Ю. Л. Трофімова. – Київ : Либідь, 2001. – 560 с.
3. Психологія / за заг. ред. Л. М. Кудояра. – Суми : СумДУ, 2011. – 331 с.
4. Роменець В. А. Психологія творчості / В. А. Роменець. – Київ : Либідь, 2001. – 288 с.
5. Москалець В. П. Загальна психологія / В. П. Москалець. – Київ : Ліра, 2020. – 564 с.

Тема 8. Темперамент і характер

Теоретичні поняття: «темперамент», «гуморальна теорія», «конституційна теорія», «фізіологічна теорія», «тип вищої нервової діяльності», «гальмування», «збудження», «холеричний темперамент», «сангвінічний темперамент», «флегматичний темперамент», «меланхолічний темперамент», «сильні та слабкі типи темпераменту», «характер», «риси характеру», «структура характеру», «характер і система відносин до праці, до інших

людей, до самої себе, до речей», «акцентуації характеру», «стереотипи».

План

1. Поняття та обумовленість темпераменту.
2. Типи темпераменту.
3. Темперамент та індивідуальний стиль діяльності.
4. Загальне розуміння та природа характеру.
5. Структура характеру.
6. Національний характер.

Готуючись до заняття, потрібно розібратися в особливостях нейрофізіологічної теорії темпераменту І. П. Павлова, пригадати властивості нервової системи, звернути істотну увагу на схему, яку будували під час лекції. У короткому висновку проаналізувати взаємозв'язок між темпераментом і діяльністю.

Потрібно звернути увагу на істотну різницю між темпераментом і характером. Проаналізувати різні теорії акцентуацій характеру. (К. Леонгарда, Е. Фрома, Лічко). Важливо дати визначення процесу самовиховання. На сьогодні дуже актуальним постало питання виховання патріотичних рис характеру. Потрібно опрацювати матеріал, який більш глибоко характеризує ці риси.

Завдання: дати повну характеристику типів темпераменту. Навести приклади прояву екстраверсії та інтроверсії. Вести записи в словнику. Дати порівняльну характеристику темпераменту та характеру. Назвіть риси характеру, які проявляються у ставленні до себе; до інших людей; до діяльності.

Список літератури

1. Корнєв М. Н. Соціальна психологія / М. Н. Корнєв, А. Б. Коваленко. – Київ : 1995. – 304 с.
2. Максименко С. Д. Загальна психологія / С. Д. Максименко–Вінниця : Нова книга, 2004. – 704 с.
3. Психологія / за ред. Ю. Л. Трофімова. – Київ : Либідь, 2001. – 560 с.

4. Психологія / за заг. ред. Л. М. Кудояра. – Суми : СумДУ, 2011. – 331с.
5. Романовська Л. І. Диференційна психологія / Л. І. Романовська, Л. О. Подкоритова. – Львів : «Новий світ – 2000», 2008. – 236 с.
6. Москалець В. П. Загальна психологія / В. П. Москалець. – Київ : Ліра, 2020. – 564 с.

Зразок тестів для контролю знань

1. Індивідуально-своєрідна, природно-обумовлена сукупність динамічних проявів психіки називається:
 - а) індивідуальністю;
 - б) характером;
 - в) типом нервової системи;
 - г) темпераментом;
 - д) здібностями.
2. І. П. Павлов виділив 3 властивості нервової системи:
 - а) сила;
 - б) урівноваженість;
 - в) мобільність;
 - г) лабільність;
 - д) рухомість.
3. Меланхолічному типу темпераменту відповідає тип ВНД:
 - а) сильна, урівноважена, рухлива;
 - б) сильна, неурівноважена, малорухлива;
 - в) сильна, урівноважена, малорухлива;
 - г) сильна, неурівноважена;
 - д) слабка.
4. Якому етапу діяльності більше уваги приділяють представники сильних типів темпераменту:
 - а) підготовчому;
 - б) виконавчому;
 - в) аналізуючому;
 - г) контрольному;
 - д) підсумковому.
5. Особливості типового характеру виявляються щодо:

- а) праці;
- б) інших людей;
- в) самого себе;
- г) речей;
- д) діяльності.

Тема 9. Емоційно-вольові процеси

Теоретичні поняття: «почуття», «вищі почуття», «види стресу», «емоції», «стенічні, астенічні емоції», «поляриність емоцій і почуттів», «воля», «проста, складна вольова дія», «афект», «настрій», «фрустрація», «пристрасті», «безвілля».

План

1. Поняття про емоції та почуття.
2. Форми переживання емоцій і почуттів.
3. Вищі почуття.
4. Поняття про волю.
5. Основні якості волі.
6. Безвілля, його причини і переборення.

Вивчаючи цю тему, зверніться до особливостей емоцій і почуттів, які були розглянуті на лекції. На сьогодні дуже актуальним постало питання виховання патріотичних почуттів. Потрібно опрацювати матеріал, який більш глибоко характеризує цей вид почуттів. Необхідно звернути увагу на вплив емоцій і почуттів на здоров'я людини. Навчитися розрізняти емоційні стани та форми: настрої, стрес, афект. Проаналізувати різні методи виходу із стресових ситуацій та стану афекту та чітко виділити ті, які допомагають вам.

Проаналізувати детерміністичне розуміння волі, досліджене І. Сеченовим та І. Павловим, яке було подане на лекції. Обов'язково вміти охарактеризувати основні якості волі. Виділити причини безвілля та методи подолання.

Завдання: Порівняти якості волі наполегливість та впертість. Навести приклади простої та складної вольової дії.

Дати порівняльну характеристику поняттям «емоції» та «почуття».

Дати порівняльну характеристику стенічним та астенічним емоціям та почуттям.

Список літератури

1. Максименко С. Д. Загальна психологія / С. Д. Максименко–Вінниця : Нова книга. –2004. – 704 с.
2. Психологія / за ред. Ю. Л. Трофімова. – Київ : Либідь, 2001. – 560 с.
3. Психологія / за заг. ред. Л. М. Кудояра. – Суми : СумДУ, 2011. – 331с.
4. Москалець В. П. Загальна психологія / В. П. Москалець. – Київ : Ліра, 2020. – 564 с.

Зразок тестів для контролю знань

1. Виділяють такі види стресу:
 - а) активний і пасивний;
 - б) діловий і особистий;
 - в) соціальний і моральний;
 - г) фізіологічний і психологічний;
 - д) поведінковий і моральний.
2. За рівнем активності емоції виділяють:
 - а) стенічні, астенічні;
 - б) активні, пасивні;
 - в) активувальні, гальмівні;
 - г) гальмівні, дієві;
 - д) ділові, особистісні.
3. Який вид задоволення супроводжує виконання вольової дії:
 - а) емоційне;
 - б) моральне;
 - в) сексуальне;
 - г) інтелектуальне;
 - д) інстинктивне;
4. Знайдіть дві відмінності складної вольової дії від простої:
 - а) наявність мети;
 - б) боротьба мотивів;
 - в) велика кількість проміжних етапів;

- г) подолання зовнішніх перешкод;
 - д) усвідомлення можливостей для досягнення мети.
5. Відповідно до теорії Анохіна, головне призначення емоцій:
- а) вплив на оточуючих;
 - б) емоційне відображення емоцій інших людей;
 - в) пристосування до ситуації;
 - г) залякування супротивника;
 - д) задоволення потреб.

Частина II. Соціальна психологія.

Тема 1. Соціальна психологія як наука

Теоретичні поняття: соціальна психологія, соціальна фасилітація, соціальна інгібіція, когнітивізм, інтеракціонізм, методи дослідження, референтна група, когнітивний дисонанс.

План

1. Предмет соціальної психології.
2. Вихідні концепції для соціальної психології.
3. Перші експериментальні дослідження у соціальній психології.
4. Сучасні теоретичні концепції соціальної психології.
5. Методи дослідження у соціальній психології.

Список літератури:

1. Корнев М.Н. Соціальна психологія / М.Н. Корнев, А.Б. Коваленко. – К., 1995. – 304 с.
2. Майерс Д. Социальная психология. – СПб.: Питер, 1999. – 688 с.
4. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія: у двох книгах. Кн.1.- К.: Либідь, 2004. – 576 с.: кн. 2. – К.: Либідь, 2006. – 560 с.

Зразок тесту для контролю знань

1. Першопричиною психічного життя людини є:
 - а) соціальне;

- б) моральне;
 - в) ідеальне;
 - г) раціональне;
 - д) емоційне.
2. Конкретні механізми взаємозв'язку, взаємодії та взаємозалежності соціального та психологічного вивчає:
- а) філософія;
 - б) психодіагностика;
 - в) психофізіологія;
 - г) соціологія;
 - д) соціальна психологія.
3. На думку В.Вундта, націю складає:
- а) рідна мова;
 - б) індивідуальність особистості;
 - в) обряди і традиції;
 - г) надіндивідуальність душі;
 - д) територіальний простір.
4. Експериментальні дослідження з підвищення ефективності виробництва вперше провів:
- а) С.Сігеле;
 - б) В.Вундт;
 - в) С.Московічі;
 - г) М.Лацарус;
 - д) Е. Мейо.
5. Експериментальне дослідження соціально-психологічних явищ започаткували:
- а) Е.Фромм, К.Хорні, У.Росс;
 - б) В.Мак-Дугалл, З.Фрейд, С.Сігеле;
 - в) Д.Уотсон, Е.Толмен, В.Вундт;
 - г) Ф.Олпорт, В.Бехтерєв, В.Меде;
 - д) А.Маслоу, Ш.Бюллер, К.Роджерс.

Тема 2. Особистість у групі

Теоретичні поняття: «група», «соціальна фасилітація», «соціальна інгібіція», «де індивідуалізація», «домінантна реакція», «соціальні лінощі», «фізична анонімність», «агресія», «ворожа агресія», «інструментальна агресія», «катарсис», «соціальне вчення», «альтруїзм», «замаскований егоїзм», «емпатія».

План

1. Вплив групи на особистість. Меншість і більшість у групі, їх психологічна характеристика.
2. Соціальна фасилітація та інгібіція.
3. Деіндивідуалізація.
4. Агресія та соціально-психологічні фактори, що її обумовлюють.
5. Психологічна характеристика та умови виникнення альтруїзму.

Список літератури

1. Кудояр Л. М. Психологічні погляди А. С. Макаренка: Виховання. Педагогічна діяльність / Л. М. Кудояр. – Суми : СумДУ, 2007. – 318 с.
2. Москаленко В. В. Соціальна психологія / В. В. Москаленко. – Київ : Центр навчальної літератури, 2005. – 624 с.
3. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія : у двох книгах / Л. Е. Орбан-Лембрик. – Кн. 1. – Київ : Либідь, 2004. – 576; кн. 2 – Київ : Либідь, 2006. – 560 с.
4. Психологія / за заг. ред. Л. М. Кудояра. – Суми : СумДУ, 2011. – 331с.

Зразок тестів для контролю знань

1. У малих соціальних групах домінує спілкування:
 - а) опосередковане;
 - б) ділове;
 - в) емоційне;
 - г) безпосереднє;
 - д) партнерське.
2. За мірою відкритості виділяють групи:

- а) основні;
- б) неосновні;
- в) референтні;
- г) відкриті;
- д) закриті.

3. Групи, в яких відносини будують за адміністративними принципами, називаються:

- а) діловими, або офіційними;
- б) дружніми;
- в) емоційними;
- г) аматорськими;
- д) професійними.

4. Допомогу краще одержати від:

- а) адміністратора;
- б) офіційним шляхом;
- в) неофіційно, від колег;
- г) родичів;
- д) близьких людей.

5. Психологічним феноменом взаємодії у колективі є:

- а) асоціація;
- б) диференціація;
- в) колективістичне самовизначення;
- г) конформізм;
- д) підпорядкування.

Тема 3. Групи у соціальній психології. Великі соціальні групи

Теоретичні поняття: група, умовна група, реальна група, мала група, велика група, організовані групи, неорганізовані групи, тимчасові групи, постійні групи, дифузна група, асоціація, просоціальні асоціації, асоціальні асоціації, корпорація, колектив, психічний склад групи, емоційна сфера групи, етнічні групи, соціальні класи, політичні партії, етнос, нація, національний характер, класові потреби, класові інтереси.

План

1. Загальна характеристика та класифікація груп.
2. Загальна характеристика великих соціальних груп.
3. Етнічні групи.
4. Національний характер українців.
5. Психологічна характеристика соціальних класів.

Звернути особливу увагу на характеристику та класифікацію груп.
Проаналізувати на семінарі різні визначення.

Список літератури:

1. Баронин А.С. Етнопсихологія. – К.: МАУП, 2000. – 116 с.
2. Корнєв М.Н. Соціальна психологія / М.Н. Корнєв, А.Б. Коваленко – К., 1995. – 304 с.
3. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія: у двох книгах. Кн.1. - К.: Либідь, 2004.-576; кн. 2 - К.: Либідь, 2006. – 560 с.
4. Романовська Л.І. Диференційна психологія / Л.І. Романовська, Л.О. Подкоритова. - Львів.: «Новий світ – 2000», 2008. – 236 с.
5. Москаленко В.В. Соціальна психологія. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 624 с.

Зразок тесту для контролю знань

1. Обмежена у кількості спільність людей, що виділяється за певною ознакою, називається:
 - а) об'єднанням;
 - б) символічністю;
 - в) групою;
 - г) чисельністю;
 - д) умовністю.
2. Безпосередньо спілкування відбувається у групах:
 - а) умовних;
 - б) реальних;
 - в) малих;
 - г) великих;
 - д) моральних.

3. Асоціації поділяють на дві групи:
 - а) просоціальні;
 - б) асоціальні;
 - в) десоціальні;
 - г) моносоціальні;
 - д) полісоціальні.
4. До психічного складу нації входять:
 - а) соціальні гарантії;
 - б) національні спільності;
 - в) національний характер;
 - г) національні досягнення;
 - д) національна територія.
5. Схильність українців до непокори є наслідком:
 - а) демократичності;
 - б) волелюбства;
 - в) емоційності;
 - г) діловитості;
 - д) індивідуалізму.

Тема 4. Групи у соціальній психології. Малі соціальні групи

Теоретичні поняття: мала соціальна група, ділові групи, формальні, неформальні групи, корисні групи, небезпечні групи, первинні-вторинні групи, основні-неосновні групи, референтні групи, відкриті, закриті групи, згуртовані групи, довготривалі групи, офіційні відносини, формальна, неформальна структура групи, колективістичне самовизначення, підставна група, стилі управління, авторитарний, демократичний, ліберальний стиль управління, умовна концепція стилів управління.

План

1. Характеристика та класифікація малих груп.
2. Кількісний склад малої групи.
3. Структура взаємин у малій групі.
4. Колективістське самовизначення.

Звернути особливу увагу на характеристику та класифікацію малих груп, формальну, неформальну структуру групи, стилі управління. Завдання: Проаналізувати різні визначення. Дати порівняльну характеристику класифікацій груп. Навести приклади формальної і неформальної структури групи.

Список літератури:

1. Корнев М.Н. Соціальна психологія /М.Н. Корнев, А.Б Коваленко. – К., 1995. – 304 с.
2. Москаленко В.В. Соціальна психологія. –К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 624 с.
3. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія: у двох книгах. Кн.1.-К.: Либідь, 2004.-576; кн. 2 - К.: Либідь, 2006. – 560 с.

Зразок тесту для контролю знань

1. Обмежена у кількості спільність людей, що виділяється на підставі певних ознак, називається:
 - а) соціальністю;
 - б) належністю;
 - в) меншістю;
 - г) більшістю;
 - д) групою.
2. Зміна темпу виконання завдань пов'язана з тим, що люди думають, що їх:
 - а) оцінюють;
 - б) сприймають;
 - в) спостерігають;
 - г) відволікають;
 - д) спонукають.
3. У психології виділяють два типи агресії: а)
 - а) активну;
 - б) конструктивну;
 - в) ворожу;
 - г) позитивну;
 - д) інструментальну.

4. Мотив надання кому-небудь допомоги, що свідомо не пов'язаний з власними інтересами, називається:
- а) індивідуалізмом;
 - б) агресією;
 - в) альтруїзмом;
 - г) катарсисом;
 - д) егоїзмом.
5. Альтруїстичні вчинки посилюють почуття:
- а) задоволення;
 - б) власної гідності;
 - в) любові;
 - г) переваги;
 - д) патріотизму.

Тема 5. Спілкування як комунікація

Теоретичні поняття: «мова та мовлення», «сутність та функції спілкування», «комунікативний, інтерактивний, перцептивний аспекти спілкування», «вербальні та невербальні засоби спілкування», «явище госпіталізму», «жестикуляція».

План

1. Сутність і функції спілкування.
2. Комунікативний аспект спілкування.
3. Інтерактивний аспект спілкування.
4. Перцептивний аспект спілкування.
5. Роль спілкування у психічному розвитку людини.
6. Вербальні та невербальні засоби спілкування.
7. Види відстаней у процесі спілкування.
8. Види поглядів у спілкуванні.

Список літератури

1. Москаленко В. В. Соціальна психологія / В. В. Москаленко.
– Київ : Центр навчальної літератури, 2005. – 624 с.

2. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія : у двох книгах / Л. Е. Орбан-Лембрик. – Кн. 1. – Київ : Либідь, 2004. – 576; кн. 2 – Київ : Либідь, 2006. – 560 с.
3. Психологія / за заг. ред. Л. М. Кудояра. – Суми : СумДУ, 2011. – 331с.
4. Цимбалюк І.М. Психологія спілкування. – Київ.: Професіонал, 2004. – 304 с.

Зразок тестів для контролю знань

1. Невербальна система передачі інформації – це:
 - а) використання інтонації;
 - б) використання мови;
 - в) використання рухів тіла;
 - г) використання жестів;
 - д) використання музики.
2. Проксеміка – це:
 - а) поза і рухи тіла людини;
 - б) просторова і часова організація спілкування;
 - в) рухи руками;
 - г) рухи м'язів обличчя;
 - д) сила і тембр голосу.
3. Система контактів між людьми у процесі спільної дії – це:
 - а) взаємодія;
 - б) спілкування;
 - в) взаємовідносини;
 - г) регулювання;
 - д) сприймання.
4. Спілкування відіграє провідну роль у:
 - а) діяльності;
 - б) сприйманні;
 - в) мисленні;
 - г) коханні;
 - д) психічному розвитку дитини.
5. К. Ізард виділив такі емоції, як бар'єри у спілкуванні:
 - а) страждання;
 - б) обурення;

- в) огиду;
- г) презирство;
- д) страх.

Частина III. Психологія розвитку

Тема 1. Об'єкт і предмет, мета і завдання психології розвитку.

Теоретичні поняття: психологія розвитку, предмет психології розвитку, принципи, вік, віковий період, періодизація, розвиток, динаміка розвитку, метод, методи дослідження, організаційні методи, лонгітюдний метод, метод порівняння, комплексний метод, емпіричні методи, експеримент, спостереження, тестування, анкетування, соціометрія, близнюковий метод, проєктивні методики, методи обробки даних, інтерпретаційні методи.

План

1. Структура, значення та місце психології розвитку в системі наук.
2. Методологічні засади та принципи психології розвитку.
3. Історія виникнення та провідні напрями психології розвитку.
4. Вік як основна наукова категорія.
5. Класифікація методів дослідження вікової психології (за Б.Г. Ананьєвим):
 - 5.1. Організаційні методи (лонгітюдний метод, метод порівняння, комплексний метод);
 - 5.2. Емпіричні методи (експеримент, спостереження, тестування, анкетування, соціометрія, близнюковий метод, проєктивні методики);
 - 5.3. Методи обробки та інтерпретації даних.
6. Специфіка застосування психологічних методів дослідження у різні вікові періоди розвитку людини.

Список літератури:

1. Видра О. Г. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / О. Г. Видра. – К. : ЦУЛ, 2011. – 112 с.
2. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. /О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. – 2-е вид.,

доп. – К. : Каравела, 2007. – 400 с.

3. Павелків Р. В. Вікова психологія : підр. / Р. В. Павелків. – К. : Кондор, 2011. – 469 с.

4. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / Сергеєнкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасєка О.В. – К. : ЦУЛ, 2012. – 376 с.

5. Заброцький М. М. Педагогічна психологія : курс лекцій / М. М. Заброцький. – К. : МАУП, 2000. – 100 с.

6. Загальна вікова і педагогічна психологія : практикум / За ред. Д.Ф. Ніколенка. – К. : Вища шк., 1980. – 207 с.

7. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій) : навч. посіб. / В. П. Кутішенко. – 2-ге вид. – К. : ЦУЛ, 2010. – 128 с.

8. Поліщук В. М. Вікова і педагогічна психологія (програмні основи, змістові модулі, інформаційне забезпечення) / В. М. Поліщук. – Суми : Університетська книга, 2007. – 330 с.

9. Савчин М. В. Вікова психологія : навч. посіб. / М. В. Савчин, Л. П. Василенко. – 2-ге вид., доп. – К. : Академвидав, 2011. – 384 с.

Зразок тестів для контролю знань

1. Кількісні та якісні зміни у людини – це:

- а) ріст;
- б) розвиток;
- в) навчання;
- г) дозрівання;
- д) виховання.

2. Основна категорія вікової психології:

- а) учіння;
- б) научіння;
- в) психіка;
- г) вік;
- д) онтогенез.

3. Спостереження - це:

- а) комплексний метод;

- б) генетичний метод;
- в) емпіричний метод;
- г) теоретичний метод

4. Предметом вікової психології є:

- а) вікова динаміка психіки людини, онтогенез психічних процесів і психічних властивостей особистості людини, яка розвивається;
- б) психологічні закономірності навчання і виховання дітей різного віку;
- в) особливості етапів психічного розвитку людини;
- г) нічого з перерахованого вище.

Тема 2. Поняття про психічний розвиток.

Теоретичні поняття: розвиток, психічна зміна, динаміка психічного розвитку, критерії розвитку, детермінанти розвитку психіки, навчання, зона актуального розвитку, зона найближчого розвитку, учіння, научіння, класичне обумовлення, оперантне обумовлення, підкріплення, покарання, формування особистості, суперечності психічного розвитку, соціальна ситуація розвитку, провідний вид діяльності, онтогенез, філогенез, конвергенція, спадковість, середовище, соціалізація, затримка психічного розвитку, гетерохронія, акселерація, ретардація.

План

1. Психічний розвиток як наукове поняття.
2. Детермінанти психічного розвитку. Навчання і розвиток (підходи Ж. Піаже, Л.С. Виготського, Б. Скіннера, А. Бандури, Г.С. Костюка).
3. Співвідношення біологічного і соціального факторів психічного розвитку. Теорія конвергенції В. Штерна.
4. Загальні закономірності психічного розвитку індивіда.
5. Взаємозв'язки онтогенезу та філогенезу.
6. Порушення психічного розвитку.
7. Гетерохронія психічного розвитку: акселерація та ретардація.

Список літератури:

1. Видра О. Г. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / О. Г. Видра. – К. : ЦУЛ, 2011. – 112 с.
2. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. – 2-е вид., доп. – К. : Каравела, 2007. – 400 с.
3. Павелків Р. В. Вікова психологія : підр. / Р. В. Павелків. – К. : Кондор, 2011. – 469 с.
4. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / Сергеєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасєка О. В. – К. : ЦУЛ, 2012. – 376 с.
5. Заброцький М. М. Педагогічна психологія : курс лекцій / М. М. Заброцький. – К. : МАУП, 2000. – 100 с.
6. Загальна вікова і педагогічна психологія : практикум / За ред. Д. Ф. Ніколенка. – К. : Вища шк., 1980. – 207 с.
7. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій) : навч. посіб. / В. П. Кутішенко. – 2-ге вид. – К. : ЦУЛ, 2010. – 128 с.
8. Поліщук В. М. Вікова і педагогічна психологія (програмні основи, змістові модулі, інформаційне забезпечення) / В. М. Поліщук. – Суми : Університетська книга, 2007. – 330 с.
9. Савчин М. В. Вікова психологія : навч. посіб. / М. В. Савчин, Л. П. Василенко. – 2-ге вид., доп. – К. : Академвидав, 2011. – 384 с.

Зразок тестів для контролю знань

1. Літичні періоди психічного розвитку людини це:
 - а) бурхливі періоди розвитку;
 - б) спокійні періоди розвитку;
 - в) збочення у психічному розвитку;
 - г) недоліки розвитку;
 - д) нові надбання розвитку.
2. Яке твердження характеризує підхід Л. С. Виготського до вирішення проблеми взаємозв'язку навчання і розвитку?
 - а) навчання слідує за розвитком;
 - б) навчання визначає розвиток;

- в) зміни суті навчання не змінюють розумовий розвиток;
 - г) ці категорії не пов'язані.
3. Період, який є найбільш сприятливим для розвитку певних психічних структур:
- а) кризовий ;
 - б) інтеріоризація;
 - в) сензитивний період;
 - г) екстеріоризація
4. Соціальні типи діяльності забезпечують засвоєння способів дій:
- а) із предметами матеріальної та духовної культури;
 - б) у соціальному середовищі;
 - в) із власними органами тіла;
 - г) із науковими поняттями;
 - д) із власним інтелектом.
5. За спадковістю від батьків до дітей передаються:
- а) знання;
 - б) уміння, навички, досвід;
 - в) біологічні особливості одного із батьків;
 - г) світогляд.

Тема 3. Періодизація вікового розвитку. Кризи розвитку особистості.

Теоретичні поняття: періодизація, криза розвитку, рекапітуляція, біогенетичний принцип, позитивний персоналізм, лібідозна енергія, динамічний критерій розвитку, змістовний критерій розвитку, провідний вид діяльності, соціальна ситуація розвитку, новоутворення, адаптація, соціальна інтеграція, ідентичність, самоідентичність, асиміляція, акомодация, моральний розвиток.

План

1. Загальна характеристика вікових криз.
2. Основні підходи до класифікації періодів розвитку людини.
 - 2.1. Біогенетичний підхід. Теорія рекапітуляції (С. Холл). Теорія дозрівання А. Гезела. Концепція А. Валлона.
 - 2.2. Психодинамічний підхід (З. Фрейд). Епігенетична концепція Е. Еріксона.

2.3. Концепція Л.С. Виготського та Д.Б. Ельконіна та її послідовники (А.В. Петровський, Д.І. Фельдштейн, Б.Г. Ананьєв, Л.І. Божович, Г.С. Костюк).

3. Когнітивізм. Періодизація інтелектуального розвитку дитини Ж. Піаже.

4. Рівні та стадії морального розвитку особистості (за Л. Кольбергом).

6. Персонологічний підхід (А. Маслоу, К. Роджерс).

Список літератури:

1. Видра О. Г. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / О. Г. Видра. – К. : ЦУЛ, 2011. – 112 с.

2. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. – 2-е вид., доп. – К. : Каравела, 2007. – 400 с.

3. Кулагина И.Ю., Коллюцкий В.Н. Возрастная психология : учеб. пос. / И. Ю. Кулагина, В. Н. Коллюцкий. – М. : Юрайт, 2003. – 464 с.

4. Павелків Р. В. Вікова психологія : підр. / Р. В. Павелків. – К. : Кондор, 2011. – 469 с.

5. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / Сергеєнкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасєка О.В. – К. : ЦУЛ, 2012. – 376 с.

6. Заброцький М. М. Педагогічна психологія : курс лекцій / М. М. Заброцький. – К. : МАУП, 2000. – 100 с.

7. Загальна вікова і педагогічна психологія : практикум / За ред. Д.Ф. Ніколенка. – К. : Вища шк., 1980. – 207 с.

8. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій) : навч. посіб. / В. П. Кутішенко. – 2-ге вид. – К. : ЦУЛ, 2010. – 128 с.

9. Поліщук В. М. Вікова і педагогічна психологія (програмні основи, змістові модулі, інформаційне забезпечення) / В. М. Поліщук. – Суми : Університетська книга, 2007. – 330 с.

16. Савчин М. В. Вікова психологія : навч. посіб. / М. В. Савчин, Л. П. Василенко. – 2-ге вид., доп. – К. : Академвидав, 2011. – 384 с.

Зразок тестів для контролю знань

1. Яка діяльність не належить до провідної:

- а) рольова гра;
- б) малювання;
- в) навчальна діяльність;
- г) професійна діяльність.

2. Провідною діяльністю називають:

- а) найулюбленішу, найцікавішу для дитини діяльність;
- б) діяльність, яка посідає найбільше місце в житті дитини;
- в) діяльність, методи і засоби якої доступні людині на даному віковому періоді розвитку;
- г) діяльність, яка зумовлює найголовніші зміни у психіці дитини та підготовку до нового етапу її розвитку.

3. Дослідник, який пов'язав психічний розвиток людини із біогенетичним законом Геккеля:

- а) З. Фрейд;
- б) А. Фрейд;
- в) С. Холл;
- г) А. Валлон.

4. В основі чиєї теорії періодизації психічного розвитку людини покладено ідеї ідентичності та самоідентичності особистості:

- а) Е. Еріксон;
- б) С. Холл;
- в) Л.С. Виготський;
- г) Л. Кольберг.

Тема 4. Психологія пренатального розвитку та психічного розвитку немовляти.

Теоретичні поняття: пренатальний період, перинатальна психологія, натальний період, криза новонародженості, комплекс пожалення, первинна соціалізація, післяпологова депресія, девіантне материнство, криза першого року життя.

План

1. Психологічна характеристика розвитку людини у пренатальний та натальний період:
 - 1.1. Умови розвитку психіки у пренатальний період.
 - 1.2. Психічні прояви людини до народження.
 - 1.3. Психологічні особливості натального періоду.
2. Фаза новонародженості. Рефлекси та їх значення в житті людини.
3. Криза новонародженості. Комплекс поживлення.
4. Анатомофізіологічні особливості розвитку немовляти.
5. Розвиток емоційної сфери у немовлят.
6. Розвиток пізнавальних процесів і моторики у немовлят.
7. Криза першого року життя.
8. Система «Немовля - Дорослий»:
 - 8.1. Спілкування з дорослими та його вплив на розвиток немовляти.
 - 8.2. Девіантне материнство. Післяпологова депресія.

Список літератури:

1. Видра О. Г. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / О. Г. Видра. – К. : ЦУЛ, 2011. – 112 с.
2. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. – 2-е вид., доп. – К. : Каравела, 2007. – 400 с.
3. Павелків Р. В. Вікова психологія : підр. / Р. В. Павелків. – К. : Кондор, 2011. – 469 с.
4. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / Сергеєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасєка О. В. – К. : ЦУЛ, 2012. – 376 с.
5. Заброцький М. М. Педагогічна психологія : курс лекцій / М. М. Заброцький. – К. : МАУП, 2000. – 100 с.
6. Загальна вікова і педагогічна психологія : практикум / За ред. Д. Ф. Ніколенка. – К. : Вища шк., 1980. – 207 с.
7. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій) : навч. посіб. / В. П. Кутішенко. – 2-ге вид. – К. : ЦУЛ, 2010. – 128 с.
8. Поліщук В. М. Вікова і педагогічна психологія

(програмні основи, змістові модулі, інформаційне забезпечення) / В. М. Поліщук. – Суми : Університетська книга, 2007. – 330 с.

9. Савчин М. В. Вікова психологія : навч. посіб. / М. В. Савчин, Л. П. Василенко. – 2-ге вид., доп. – К. : Академвидав, 2011. – 384 с.

Зразок тестів для контролю знань

1. Період, який триває з 22 тижня вагітності і до 7 дня після народження дитини, називається

- а) пренатальний;
- б) перинатальний;
- в) натальний;
- г) сенситивний.

2. Перша форма емоційної реакції дитини з'являється під час:

- а) кризи новонародженості;
- б) під час народження;
- в) кризи першого року життя;
- г) комплексу поживлення.

3. Що є «ситуація Ми» для немовляти:

- а) новоутворення;
- б) провідний вид діяльності;
- в) соціальна ситуація розвитку;
- г) не характерна для цього віку.

4. Центральне новоутворення немовляти:

- а) потреба у спілкуванні з дорослим;
- б) самосвідомість;
- в) активність і розвиток;
- г) пізнавальний інтерес;
- д) самостійна мова.

Тема 5. Психічний розвиток дитини в ранньому віці.

Теоретичні поняття: «ходяче дитинство», рухові навички, предметна гра, сприйняття, афективність сприйняття, наочно-дійове мислення, мовлення, гра, іграшка, криза трьох років, негативізм, самоусвідомлення «Я сам».

План

1. Анатомо-фізіологічні передумови психічного розвитку в ранньому дитинстві.
2. Соціальна ситуація розвитку та провідна діяльність у ранньому дитинстві.
3. Розвиток рухових навичок. Прямоходіння та його значення для розвитку дитини.
4. Когнітивний розвиток в ранньому дитинстві. Розвиток мовлення.
5. Теорії ігрової діяльності.
6. Соціальні аспекти розвитку дитини у ранньому віці.
7. Новоутворення періоду. Формування самосвідомості дітей раннього віку. Криза 3-х років.

Список літератури:

1. Видра О. Г. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / О. Г. Видра. – К. : ЦУЛ, 2011. – 112 с.
2. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. – 2-е вид., доп. – К. : Каравела, 2007. – 400 с.
3. Павелків Р. В. Вікова психологія : підр. / Р. В. Павелків. – К. : Кондор, 2011. – 469 с.
4. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / Сергеєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасєка О. В. – К. : ЦУЛ, 2012. – 376 с.
5. Заброцький М. М. Педагогічна психологія : курс лекцій / М. М. Заброцький. – К. : МАУП, 2000. – 100 с.
6. Загальна вікова і педагогічна психологія : практикум / За ред. Д. Ф. Ніколенка. – К. : Вища шк., 1980. – 207 с.
7. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій) : навч. посіб. / В. П. Кутішенко. – 2-ге вид. – К. : ЦУЛ, 2010. – 128 с.
8. Поліщук В. М. Вікова і педагогічна психологія (програмні основи, змістові модулі, інформаційне забезпечення) / В. М. Поліщук. – Суми : Університетська книга, 2007. – 330 с.
9. Савчин М. В. Вікова психологія : навч. посіб. / М. В. Савчин, Л. П. Василенко. – 2-ге вид., доп. – К. : Академвидав, 2011.

Зразок тестів для контролю знань

1. Новоутворенням раннього віку є:
 - а) засвоєння моральних норм і правил;
 - б) система "Я";
 - в) маніпуляція з предметами;
 - г) логічне мислення.
2. Раннє дитинство є сенситивним періодом розвитку:
 - а) грамотної мови;
 - б) внутрішнього мовлення;
 - в) автономної мови.
 - г) активної мови.
3. Що не є типовою ознакою кризи трьох років:
 - а) негативізм;
 - б) впертість;
 - в) тенденція до зближення себе з оточуючими;
 - г) тенденція до агресивного відстоювання самостійності.
4. Предмет, що модулює будь-який предмет дорослого світу:
 - а) іграшка;
 - б) модулятор;
 - в) засіб діяльності;
 - г) нічого з перерахованого.

Тема 6. Особливості психічного розвитку в дошкільному віці.

Теоретичні поняття: сюжетно-рольова гра, правила, соціальна роль, соціалізація дошкільника, «суспільний дорослий», сюжетні іграшки, довільність, супідрядність мотивів, самосвідомість, егоцентрична мова.

План

1. Анатомо-фізіологічні передумови психічного розвитку в дошкільному віці.
2. Сюжетно-рольова гра як провідна діяльність дошкільників.
3. Соціальна ситуація розвитку дошкільника. Пізнання світу дорослих дитиною дошкільного віку.

4. Особливості розвитку пізнавальної сфери дошкільнят. Зображальна та конструктивна діяльність дошкільника. дошкільника. Егоцентрична мова.
5. Розвиток особистості та самооцінки дошкільника. Новоутворення дошкільного віку. Супідрядність мотивів.
6. Криза семи років.
7. Психологічна готовність дитини до навчання у школі.

Список літератури:

1. Видра О. Г. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / О. Г. Видра. – К. : ЦУЛ, 2011. – 112 с.
2. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. – 2-е вид., доп. – К. : Каравела, 2007. – 400 с.
3. Павелків Р. В. Вікова психологія : підр. / Р. В. Павелків. – К. : Кондор, 2011. – 469 с.
4. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / Сергєєнкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасєка О.В. – К. : ЦУЛ, 2012. – 376 с.
5. Заброцький М. М. Педагогічна психологія : курс лекцій / М. М. Заброцький. – К. : МАУП, 2000. – 100 с.
6. Загальна вікова і педагогічна психологія : практикум / За ред. Д.Ф. Ніколенка. – К. : Вища шк., 1980. – 207 с.
7. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій) : навч. посіб. / В. П. Кутішенко. – 2-ге вид. – К. : ЦУЛ, 2010. – 128 с.
8. Поліщук В. М. Вікова і педагогічна психологія (програмні основи, змістові модулі, інформаційне забезпечення) / В. М. Поліщук. – Суми : Університетська книга, 2007. – 330 с.
9. Савчин М. В. Вікова психологія : навч. посіб. / М. В. Савчин, Л. П. Василенко. – 2-ге вид., доп. – К. : Академвидав, 2011. – 384 с.

Зразок тестів для контролю знань

1. Провідна діяльність дітей дошкільного віку:
 - а) навчальна діяльність;

- б) рольова гра;
 - в) предметна гра;
 - г) спілкування з ровесниками.
2. Егоцентрична мова – це:
- а) ігрова форма мови;
 - б) мова, спрямована на передачу неважливої, другорядної інформації;
 - в) внутрішнє мовлення;
 - г) розмова вголос з самим собою без бажання передачі інформації.
3. Що Л.І. Божович назвала періодом соціального народження дитини:
- а) психічний розвиток дошкільника;
 - б) кризу трьох років;
 - в) кризу семи років;
 - г) початок шкільного навчання.
4. Дошкільники діють переважно під впливом:
- а) емоцій;
 - б) розуму;
 - в) почуттів;
 - г) волі;
 - д) вказівок дорослих.

Тема 7. Загальна характеристика психологічного розвитку дитини молодшого шкільного віку.

Теоретичні поняття: навчальна діяльність, довідність, абстрактне мислення, мнемонічна задача, самопізнання, рефлексія, соціалізація, адаптація до навчання у школі, шкільні вимоги до дитини, дезадаптація, гіперактивність.

План

1. Анатомо-фізіологічні особливості дитини молодшого шкільного віку.
2. Соціальні детермінанти розвитку вікового періоду.
3. Особливості навчальної діяльності дитини молодшого шкільного

віку.

4. Розвиток пізнавальних процесів дитини під час навчання у молодшій школі. Поява абстрактного мислення

5. Розвиток самосвідомості дитини молодшого шкільного віку.

6. Адаптація дитини до школи. Початкова шкільна дезадаптація: ознаки, вияви та способи корекції. Проблема гіперактивності дитини.

Список літератури:

1. Видра О. Г. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / О. Г. Видра. – К. : ЦУЛ, 2011. – 112 с.

2. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. – 2-е вид., доп. – К. : Каравела, 2007. – 400 с.

3. Павелків Р. В. Вікова психологія : підр. / Р. В. Павелків. – К. : Кондор, 2011. – 469 с.

4. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / Сергеєнкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасєка О.В. – К. : ЦУЛ, 2012. – 376 с.

5. Заброцький М. М. Педагогічна психологія : курс лекцій / М. М. Заброцький. – К. : МАУП, 2000. – 100 с.

6. Загальна вікова і педагогічна психологія : практикум / За ред. Д.Ф. Ніколенка. – К. : Вища шк., 1980. – 207 с.

7. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій) : навч. посіб. / В. П. Кутішенко. – 2-ге вид. – К. : ЦУЛ, 2010. – 128 с.

8. Поліщук В. М. Вікова і педагогічна психологія (програмні основи, змістові модулі, інформаційне забезпечення) / В. М. Поліщук. – Суми : Університетська книга, 2007. – 330 с.

9. Савчин М. В. Вікова психологія : навч. посіб. / М. В. Савчин, Л. П. Василенко. – 2-ге вид., доп. – К. : Академвидав, 2011. – 384 с.

Зразок тестів для контролю знань

1. У молодшому шкільному віці провідним видом діяльності є:

а) ігрова діяльність;

- б) навчальна діяльність;
 - в) особистісно-інтимне спілкування;
 - г) спілкування з дорослим.
2. Новоутворенням молодшого шкільного віку є:
- а) післядовільна увага;
 - б) наочно-образне мислення;
 - в) зорова пам'ять;
 - г) рефлексія.
3. Особливістю психічного розвитку дитини шести років, яка розпочала навчання у школі, є:
- а) домінування пізнавальної мотивації учіння;
 - б) поступове формування довільності психічних процесів;
 - в) сформована внутрішня позиція школяра;
 - г) прискорений когнітивний розвиток.
4. Криза семи років пов'язана з:
- а) усвідомленням самого себе як активного суб'єкта у світі предметів;
 - б) формуванням нового образу фізичного «Я»;
 - в) відсутністю мотивації до навчання у школі;
 - г) зародженням соціального «Я».

Тема 8. Особливості психічного розвитку в підлітковому віці.

Теоретичні поняття: підліткова криза, «скачок росту», «гормональна буря», «реакція групування з однолітками», дружба, кумир, захоплення, егоцентризм, самовиховання, самосвідомість, моральність, девіантна поведінка, делінквентна поведінка, адиктивна поведінка.

План

1. Криза підліткового віку. Провідні концептуальні підходи до розуміння підліткової кризи.
2. Анатомо-фізіологічна перебудова організму підлітків та її вплив на психічний розвиток.
3. Соціальна ситуація розвитку та провідний вид діяльності підлітка. Значення ровесників у психічному розвитку підлітка.
4. Особливості спілкування підлітків з дорослими.

5. Формування особистості підлітка. Розвиток самосвідомості та самооцінки.
6. Специфічні прояви пізнавальних процесів у підлітковому віці.
7. Девіації підлітків: делінквентна поведінка, адиктивна поведінка, втеча з дому.

Список літератури:

1. Бевз О. П. Педагогічна підтримка особистісного саморозвитку обдарованих підлітків: досвід США : навчально-методичний посібник / О. П. Бевз. – Умань : Візаві, 2012. – 158 с.
2. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / Сергеєнкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасєка О.В. – К. : ЦУЛ, 2012. – 376 с.
3. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. – 2-е вид., доп. – К. : Каравела, 2007. – 400 с.
4. Гурлева Т. С. Дівчина-підліток. Проблеми віку і профілактика важковиховуваності / Т. С. Гурлева ; Ред. С.С. Самойлова. – К. : ІЗМИ, 1997. – 136 с.
5. Загальна вікова і педагогічна психологія : практикум / За ред. Д.Ф. Ніколенка. – К. : Вища шк., 1980. – 207 с.
6. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій) : навч. посіб. / В. П. Кутішенко. – 2-ге вид. – К. : ЦУЛ, 2010. – 128 с.
7. Павелків Р. В. Вікова психологія : підр. / Р. В. Павелків. – К. : Кондор, 2011. – 469 с.
8. Петько Л. В. Стимулювання соціально-комунікативної активності підлітків: теорія і практика : монографія / Л. В. Петько. – К. : Україна, 2010. – 268 с.
9. Поліщук В. М. Вікова і педагогічна психологія (програмні основи, змістові модулі, інформаційне забезпечення) / В. М. Поліщук. – Суми : Університетська книга, 2007. – 330 с.
10. Савчин М. В. Вікова психологія : навч. посіб. / М. В. Савчин, Л. П. Василенко. – 2-ге вид., доп. – К. : Академвидав, 2011. – 384 с.

Зразок тестів для контролю знань

1. Основною суперечністю підліткового віку є:
 - а) суперечність між тим, що дитина може зробити і тим, якою вона є;
 - б) дисгармонія статевого, загальноорганічного і соціального дозрівання;
 - в) відсутність взаємопорозуміння підлітка з батьками;
 - г) суперечність між теперішнім і бажаним майбутнім підлітка.
2. Для підлітка найважливішою оцінкою буде:
 - а) власна;
 - б) батьків;
 - в) учителя;
 - г) однолітків.
3. Ненормативна поведінка підлітка, що супроводжується правопорушеннями, називається:
 - а) аддиктивна;
 - б) злочинна;
 - в) делінквентна;
 - г) опозиційна.
4. Автором класифікацій підліткових хобі є
 - а) А.Є. Лічко;
 - б) Л.С. Виготський;
 - в) Е. Еріксон;
 - г) А. Фрейд.

Тема 9. Психологія юнацтва.

Теоретичні поняття: юність, самовизначення, соціальна зрілість, проблема сенсу життя, навчально-професійна діяльність, професійне самовизначення, світогляд, моральність, криза юнацького віку, юнацький максималізм.

План

1. Теорії юнацтва: біологізаторські, психоаналітичні, соціологізаторські. Фізіологічна зрілість у юнацькому віці.

2. Розвиток соціальної зрілості юнаків:
 - 2.1. Особливості спілкування юнаків.
 - 2.2. Проблема конфлікту поколінь і налагодження міжпоколінної наступності.
 - 2.3. Дружба і любов у юнацькому віці.
3. Професійне самовизначення індивіда як провідний вид діяльності у юнацькому віці.
4. Формування світогляду юнаків. Криза 17-ти років, її детермінація вияви та шляхи подолання.
5. Психологічні особливості студентства.

Список літератури:

1. Безкоровайна О. В. Виховання культури особистого самоствердження в ранньому юнацькому віці : монографія / О. В. Безкоровайна. – Рівне : Рівненський держ. гуманітарний ун-т, 2009. – 470 с.
2. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / Сергєєнкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасєка О.В. – К. : ЦУЛ, 2012. – 376 с.
3. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. /О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. – 2-е вид., доп. – К. : Каравела, 2007. – 400 с.
4. Загальна вікова і педагогічна психологія : практикум / За ред. Д.Ф. Ніколенка. – К. : Вища шк., 1980. – 207 с.
5. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій) : навч. посіб. / В. П. Кутішенко. – 2-ге вид. – К. : ЦУЛ, 2010. – 128 с.
6. Павелків Р. В. Вікова психологія : підр. / Р. В. Павелків. – К. : Кондор, 2011. – 469 с.
7. Поліщук В. М. Вікова і педагогічна психологія (програмні основи, змістові модулі, інформаційне забезпечення) / В. М. Поліщук. – Суми : Університетська книга, 2007. – 330 с.
8. Савчин М. В. Вікова психологія : навч. посіб. / М. В. Савчин, Л. П. Василенко. – 2-ге вид., доп. – К. : Академвидав, 2011. – 384 с.

Зразок тестів для контролю знань

1. Центральне новоутворення ранньої юності:
 - а) почуття дорослості;
 - б) професійне та особистісне самовизначення;
 - в) професійне становлення особистості;
 - г) новий образ фізичного «Я».
2. Що є найбільш очікуваним у юнацькому віці:
 - а) наявне "Я" особистості поєднує в собі минуле, теперішнє і майбутнє та відповідає ідеальному "Я";
 - б) наявне "Я" зовсім випадає із процесу розвитку;
 - в) наявне "Я" відірване від минулого і не має зв'язку з майбутнім, не відповідає й ідеальному "Я";
 - г) наявне "Я" більшою мірою спрямоване у майбутнє, ніж до минулого, є новим кроком в особистісному самовизначенні.
3. В юнацькому віці фізична зрілість:
 - а) ще не досягнута;
 - б) завершена;
 - в) знаходиться на початковому етапі;
 - г) не потрібна.
4. Який теоретичний підхід сприймає юність як перехід від залежного дитинства до самостійного, відповідального дорослішання:
 - а) соціалогізаторський;
 - б) біологізаторський;
 - в) психоаналітичний;
 - г) пострадянський

Тема 10. Особливості психічного розвитку в період ранньої дорослості.

Теоретичні поняття: психологічна зрілість особистості, нормативні та ненормативні життєві події, професійний цикл, акме, акмеологія, одруження, батьківство, стадії батьківства, сімейні кризи, криза середини життя.

План

1. Вікова періодизація дорослості.

2. Психологічна зрілість особистості. Акмеологія.
3. Розвиток психічних пізнавальних процесів у період дорослості.
4. Психосоціальний розвиток у період ранньої дорослості:
 - 4.1. Встановлення близьких стосунків. Створення сімейних відносин. Батьківство.
 - 4.2. Професійний цикл (Р. Хейвінгхерст, Д. Супер).
5. Криза середнього віку.

Список літератури:

1. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / Сергєєнкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасєка О.В. – К. : ЦУЛ, 2012. – 376 с.
2. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. – 2-е вид., доп. – К. : Каравела, 2007. – 400 с.
3. Загальна вікова і педагогічна психологія : практикум / За ред. Д.Ф. Ніколенка. – К. : Вища шк., 1980. – 207 с.
4. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій) : навч. посіб. / В. П. Кутішенко. – 2-ге вид. – К. : ЦУЛ, 2010. – 128 с.
5. Павелків Р. В. Вікова психологія : підр. / Р. В. Павелків. – К. : Кондор, 2011. – 469 с.
6. Поліщук В. М. Вікова і педагогічна психологія (програмні основи, змістові модулі, інформаційне забезпечення) / В. М. Поліщук. – Суми : Університетська книга, 2007. – 330 с.
7. Савчин М. В. Вікова психологія : навч. посіб. / М. В. Савчин, Л. П. Василенко. – 2-ге вид., доп. – К. : Академвидав, 2011. – 384 с.

Зразок тестів для контролю знань

1. Що характерно для професійного становлення особистості у віці ранньої дорослості:

- а) ідентифікація з працюючим;
- б) набуття конкретної професійної ідентичності;
- в) робота для блага суспільства;
- г) роздуми про продуктивний період праці.

2. Змінна послідовність періодів і етапів життя, що включає професійний вибір, отримання освіти, професійну підготовку, самостійну професійну діяльність, професіоналізацію – це:
- а) професійний вибір;
 - б) життєвий вибір;
 - в) провідна діяльність зрілої людини;
 - г) професійний цикл.
3. Соціалізація дорослого відрізняється від соціалізації дитини:
- а) спрямованістю на оточуючих;
 - б) пасивністю;
 - в) спрямованістю на самопізнання;
 - г) активністю.
4. За теорією Еріксона конфлікт між прагненням до інтимності і почуттям ізольованості від усіх навколо характеризує період:
- а) ранньої дорослості;
 - б) середньої дорослості;
 - в) пізньої дорослості.

Тема 11. Особливості психічного розвитку у віці середньої дорослості.

Теоретичні поняття: психологічна зрілість особистості, акме, акмеологія, майстерність, професійне вигорання, сімейні ролі зрілих осіб, сімейні кризи, прийняття свого віку.

План

1. Фізичний розвиток людини у середньому віці.
2. Психічні закономірності розвитку дорослих:
 - 2.1. Зміна пізнавальних психічних процесів та функцій інтелекту у дорослих.
 - 2.2. Система цінностей дорослого. Прийняття свого віку.
3. Соціальна ситуація розвитку дорослого:
 - 3.1. Особливості міжособистісних стосунків дорослих
 - 3.2. Сімейні ролі зрілої людини.
 - 3.3. Проблема розлучень сталих сімей.
4. Професійна діяльність людини у віці середньої дорослості. Набуття майстерності. Зміна системи професійних цінностей.

Список літератури:

1. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / Сергєєнкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасєка О.В. – К. : ЦУЛ, 2012. – 376 с.
2. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. /О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. – 2-е вид., доп. – К. : Каравела, 2007. – 400 с.
3. Загальна вікова і педагогічна психологія : практикум / За ред. Д.Ф. Ніколенка. – К. : Вища шк., 1980. – 207 с.
4. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій) : навч. посіб. / В. П. Кутішенко. – 2-ге вид. – К. : ЦУЛ, 2010. – 128 с.
5. Павелків Р. В. Вікова психологія : підр. / Р. В. Павелків. – К. : Кондор, 2011. – 469 с.
6. Пальчевський С. С. Акмеологія : навч. посіб. / С. С. Пальчевський. – К. : Кондор, 2008. – 398 с.
7. Поліщук В. М. Вікова і педагогічна психологія (програмні основи, змістові модулі, інформаційне забезпечення) / В. М. Поліщук. – Суми : Університетська книга, 2007. – 330 с.
8. Савчин М. В. Вікова психологія : навч. посіб. / М. В. Савчин, Л. П. Василенко. – 2-ге вид., доп. – К. : Академвидав, 2011. – 384 с.

Зразок тестів для контролю знань

1. За теорією Д. Супера, будуючи кар'єру, фахівець стає більш схильний до збереження досягнутого, ніж до примноження досягнень у віці:
 - а) після 65 р.,
 - б) 45-64 рр.,
 - в) 25-44 рр.,
 - г) 15-24 рр.
2. Дорослість у найбільшій мірі характеризується:
 - а) невизначеністю;
 - б) інтенсивним наростанням;

- в) бурхливими змінами;
 - г) стабільністю і продуктивністю.
3. Що доводить дане твердження: «43-річна жінка, яка народила першу дитину, не відносить себе до зрілих дорослих»:
- а) не всі люди мають психологічні знання;
 - б) існують труднощі із формуванням самоусвідомлення дорослих;
 - в) вікові рамки суб'єктивні;
 - г) дорослим важко прийняти свій вік.
4. Що не є психологічною ознакою зрілого дорослого:
- а) невпевненість у собі;
 - б) впевненість у собі;
 - в) досвідченість;
 - г) моральна свідомість.

Тема 12. Психологія пізньої дорослості та старіння.

Теоретичні поняття: старість, геронтологія, геронтогенез, геронтопсихологія, гетерохронність, довгожитель, «щаслива старість», стереотипи старості, помирання, смерть, криза втрати, відчуження («вихід з гри»).

План

1. Сучасні психологічні уявлення про старіння і старість. Види старіння: біологічне, психічне, соціальне.
2. Особливості психічних процесів людей літнього віку. Гетерохронність старіння.
3. Психосоціальний розвиток у літньому віці. «Щаслива старість».
4. Довгожитель: причини, особливості, рівень самопочуття людини.
5. Смерть і помирання: психологічні аспекти.
6. Вплив соціальних установок на ставлення до людей літнього віку у різних культурах. Теорія відлучення «виходу з гри». Теорія модернізації. Теорія М. Мід.

Список літератури:

1. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / Сергєєнкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасєка О.В. – К. : ЦУЛ,

2012. – 376 с.

2. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. /О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. – 2-е вид., доп. – К. : Каравела, 2007. – 400 с.

3. Загальна вікова і педагогічна психологія : практикум / За ред. Д.Ф. Ніколенка. – К. : Вища шк., 1980. – 207 с.

4. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій) : навч. посіб. / В. П. Кутішенко. – 2-ге вид. – К. : ЦУЛ, 2010. – 128 с.

5. Павелків Р. В. Вікова психологія : підр. / Р. В. Павелків. – К. : Кондор, 2011. – 469 с.

6. Пальчевський С. С. Акмеологія : навч. посіб. / С. С. Пальчевський. – К. : Кондор, 2008. – 398 с.

7. Поліщук В. М. Вікова і педагогічна психологія (програмні основи, змістові модулі, інформаційне забезпечення) / В. М. Поліщук. – Суми : Університетська книга, 2007. – 330 с.

8. Савчин М. В. Вікова психологія : навч. посіб. / М. В. Савчин, Л. П. Василенко. – 2-ге вид., доп. – К. : Академвидав, 2011. – 384 с.

Зразок тестів для контролю знань

1. Що є генетично запрограмоване:

а) старіння;

б) тип обміну речовин, від якого залежить темп зміни, руйнування організму;

в) наростання інтенсивності фізіологічних процесів, через яке настає виснаження і старіння організму.

2. Руйнівний процес, який призводить до недостатності фізіологічних функцій організму, називається:

а) деградація;

б) смерть;

в) старість;

г) старіння.

3. Психосоціальне явище, що пояснює як природні психічні зміни під час старіння, так і вплив соціального середовища, відноситься

до:

а) концепції структурної залежності (П. Таунсенд, А. Уолке, С. Філіпсон);

б) теорії модернізації

в) теорії відчуження, «виходу з гри» (Дж. Розен, Б. Ньюгартен, Е. Каммінг, В. Генрі)

4. Специфічне відчуття психологічної старості, яка має об'єктивні і суб'єктивні ознаки, позначають:

а) психологічне старіння;

б) біологічне старіння;

в) соціологічне старіння;

г) гетерохронність старіння.

Частина IV. Педагогічна психологія

Тема 13. Предмет, становлення, структура та методи педагогічної психології.

Теоретичні поняття: педагогічна психологія, дидактика, навчання, психологія навчання, виховання, навчально-виховний процес, учень, вихованець, педагог, методи дослідження, психолого-педагогічний експеримент, констатуючий експеримент, формуючий експеримент, апробація, педагогічні інновації.

План

1. Поняття про предмет, принципи та завдання педагогічної психології.
2. Історичні етапи виникнення педагогічної психології як науки.
3. Структура та методи сучасної педагогічної психології.
4. Психолого-педагогічний експеримент як базовий метод педагогічної психології: характеристика констатуючого та формуючого експерименту.
5. Зв'язок педагогічної психології з іншими науками.

Список літератури:

1. Видра О. Г. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / О. Г. Видра. – К. : ЦУЛ, 2011. – 112 с.

2. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. /О.В.

Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. – 2-е вид., доп. – К. : Каравела, 2007. – 400 с.

3. Загальна вікова і педагогічна психологія : практикум / За ред. Д.Ф. Ніколенка. – К. : Вища шк., 1980. – 207 с.

4. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій) : навч. посіб. / В. П. Кутішенко. – 2-ге вид. – К. : ЦУЛ, 2010. – 128 с.

5. Варій М. Й. Основи психології і педагогіки : навчальний посібник / Мирон Йосипович Варій, Володимир Львович Ортинський ; Міністерство освіти і науки України, Львівський державний університет внутрішніх справ. – К. : ЦУЛ, 2007. – 376.

6. Власова О. І. Педагогічна психологія : навч. посіб. / О. І. Власова. – К. : Либідь, 2005. – 400 с.

7. Заброцький М. М. Педагогічна психологія : курс лекцій / М. М. Заброцький. – К. : МАУП, 2000. – 100 с.

8. Кудояр Л. М. Психологічні погляди А.С. Макаренка: Виховання. Педагогічна діяльність : монографія / Л. М. Кудояр. – Суми : СумДУ, 2007. – 318 с.

9. Лисянська Т. М. Педагогічна психологія : навч. посіб. / Т. М. Лисянська. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Каравела, 2012. – 264 с.

Зразок тестів для контролю знань

1. Як дослівно з грецької перекладається слово «педагог»?
 - а) той, хто навчає;
 - б) проводир дітей;
 - в) той, хто виховує;
 - г) опікун дітей.
2. Для вирішення протиріч у розвитку особистості необхідно:
 - а) надати дитині можливість робити все, що вона хоче;
 - б) примусити робити те, що потрібно суспільству;
 - в) приділяти більше уваги вихованню, а не навчанню;
 - г) процес саморозвитку і педагогічний процес повинні збігатися.
3. Цілеспрямована дія на учня з метою формування у нього певних

якостей характерна для такого виду експерименту:

- а) лабораторний;
- б) констатуючий;
- в) формуючий;
- г) природний.

4. До функцій педагогічної психології не належить:

- а) жодна із вказаних;
- б) пізнавальна;
- в) прогностична;
- г) прикладна;
- д) синтезуюча.

5. Система методів, засобів, що шляхом розв'язування проблемних завдань у процесі засвоєння нових знань формують в учнів творче мислення та пізнавальні інтереси, - це:

- а) програмоване навчання;
- б) проблемне навчання;
- в) дидактика;
- г) навчання.

6. Теорію розвиваючого навчання розробили:

- а) К.Д. Ушинський, П.Ф. Каптерєв;
- б) М.І. Махмутов, В. Оконь;
- в) Р. Кеттел, Ж. Піаже;
- г) Д.Б. Ельконін, В.В. Давидов.

7. Засновником вітчизняної педагогічної психології називають:

- а) А.С. Макаренка.
- б) К.Д. Ушинського;
- в) П.Ф. Каптерєва;
- г) Л.С. Виготського.

8. Алгоритмізація навчання - це

- а) система прийомів, методів розв'язання завдань у визначеній послідовності;
- б) комп'ютеризація навчального процесу;
- в) система подачі теоретичного матеріалу та організованих форм навчальної роботи учня, що сприяють йому у самостійному здобуванні знань;

г) система навчання математичній обробці емпіричних даних.

9. Педагогічна психологія виникла:

- а) на початку XX ст.,
- в) у другій половині XIX ст.,
- б) у середині XIX ст.,
- г) на початку XX ст.

Тема 14. Психологія суб'єктів педагогічної діяльності.

Теоретичні поняття: діяльність, соціальна взаємодія, Я-концепція, професійне становлення, психологія виховання, мотивація, мотиви учіння, навчальна мотивація, самоактуалізація, реверсивна теорія мотивації, самоефективність, управління, зрілість особистості, професійна педагогічна майстерність, навчальний клас (група), «професійне вигорання» педагога, психологічний супровід педагогічної діяльності.

План

1. Загальна характеристика педагогічної діяльності.
2. Психологічні аспекти взаємодії у системі «вчитель - учень». Професійна Я-концепція педагога. Професійно важливі особистісні риси вчителя.
3. Професійний розвиток та деформації особистості педагога. Професійне вигорання учителя.
4. Мотивація суб'єктів педагогічної діяльності (теорія самоактуалізації А. Маслоу, реверсивна теорія М. Аптера, теорія самоефективності А. Бандури, теорія управління МакГрегора).
5. Зміст та функції психологічної служби в системі освіти.

Список літератури:

1. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. /О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. – 2-е вид., доп. – К. : Каравела, 2007. – 400 с.

2. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / Сергєєнкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасєка О.В. – К. : ЦУЛ, 2012. – 376 с.

3. Заброцький М. М. Педагогічна психологія : курс лекцій /

М. М. Заброцький. – К. : МАУП, 2000. – 100 с.

4. Загальна вікова і педагогічна психологія : практикум / За ред. Д.Ф. Ніколенка. – К. : Вища шк., 1980. – 207 с.

5. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій) : навч. посіб. / В. П. Кутішенко. – 2-ге вид. – К. : ЦУЛ, 2010. – 128 с.

6. Поліщук В. М. Вікова і педагогічна психологія (програмні основи, змістові модулі, інформаційне забезпечення) / В. М. Поліщук. – Суми : Університетська книга, 2007. – 330 с.

7. Варій М. Й. Основи психології і педагогіки : навчальний посібник / Мирон Йосипович Варій, Володимир Львович Ортинський ; Міністерство освіти і науки України, Львівський державний університет внутрішніх справ. – К. : ЦУЛ, 2007. – 376.

8. Кудояр Л. М. Психологічні погляди А.С. Макаренка: Виховання. Педагогічна діяльність : монографія / Л. М. Кудояр. – Суми : СумДУ, 2007. – 318 с.

9. Цимбалюк І. М. Підвищення професійної кваліфікації: психологія педагогічної праці : підручник / І. М. Цимбалюк. – К. : Професіонал, 2004. – 150 с.

10. Психофізіологічне забезпечення готовності студентів до педагогічної діяльності : монографія / За ред. О.М. Кокуна. – К. : Педагогічна думка, 2008. – 296 с.

Зразок тестів для контролю знань

1. Яке поняття передбачає обов'язок педагога відображати свої дії, спрямовані на вибір навчальних впливів, на розв'язання педагогічного завдань, контролювання діяльності учня

- а) самовиховання педагога;
- б) рефлексія учителя;
- в) педагогічна компетенція;
- г) педагогічна майстерність.

2. Що не може бути мотивом навчальної діяльності:

- а) інтерес, задоволення від самого процесу учіння;
- б) володіння усіма атрибутами учня (студента);
- в) отримання винагороди чи похвали, уникнення покарання;

- г) усе перераховане може бути мотивом.
3. Теорія, яка доводить, що мотивація людини визначається ланцюгом змінних переходів від одного з двох полюсних станів:
- а) теорія управління;
 - б) теорія самоактуалізації;
 - в) реверсивна теорія;
 - г) теорія самоефективності.
4. Найвищих результатів навчальної діяльності слід очікувати від студента, у якого домінує такий тип навчальної мотивації:
- а) внутрішня позитивна;
 - б) зовнішня позитивна;
 - в) зовнішня негативна;
 - г) внутрішня негативна.
5. Педагогічну майстерність визначають (оберіть зайве):
- а) високий рівень фахової підготовки;
 - б) гуманність;
 - в) тип темпераменту;
 - г) педагогічний досвід.
6. Учитель сам вирішує усі питання класу, ретельно контролює виконання будь – якого завдання, сам дає оцінку результатам. Як можна назвати такий педагогічний стиль:
- а) демократичний;
 - б) ліберальний;
 - в) авторитарний;
 - г) попустительський.
7. Здібності вчителя доступно передавати учням навчальний матеріал, розкривати матеріал як проблему, ясно і зрозуміло, викликати інтерес до предмету і т. ін., називають:
- а) комунікативними;
 - б) дидактичними;
 - в) авторитарними;
 - г) академічними.

Теоретичні поняття: навчальна діяльність, учіння, наuczіння, продуктивність навчання, навчальна мета, засоби навчання, урок, етапи уроку, дидактична технологія, компетентність, компетенція, програмоване навчання, проблемне навчання, розвиваюче навчання, евристичне навчання, наuczіння шляхом відкриттів, експеріентне навчання, інтерактивне навчання, метод кейсів.

План

1. Учіння і наuczіння. Класифікація видів учіння і наuczіння.
2. Змістова і операційна сторони навчання. Рівні продуктивності навчальної діяльності та критерії оцінювання.
3. Психологічна характеристика навчальної мети та провідних засобів навчання.
4. Психологічний аналіз уроку та його етапи: перспективний, актуальний, ретроспективний.
5. Психолого-педагогічні критерії навчально-виховного процесу. Базові компетенції: теоретичні критерії, засоби формування та розвитку і навчальний результат.
6. Аналіз основних методик навчання (програмоване навчання, проблемне навчання, розвиваюче навчання, евристичне навчання, наuczіння шляхом відкриттів, інтерактивне навчання, метод кейсів).

Список літератури:

1. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. – 2-е вид., доп. – К. : Каравела, 2007. – 400 с.

2. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / Сергєєнкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасєка О.В. – К. : ЦУЛ, 2012. – 376 с.

3. Заброцький М. М. Педагогічна психологія : курс лекцій / М. М. Заброцький. – К. : МАУП, 2000. – 100 с.

4. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій) : навч. посіб. / В. П. Кутішенко. – 2-ге вид. – К. : ЦУЛ, 2010. – 128 с.

5. Поліщук В. М. Вікова і педагогічна психологія (програмні основи, змістові модулі, інформаційне забезпечення) /

В. М. Поліщук. – Суми : Університетська книга, 2007. – 330 с.

6. Психологія та педагогіка : навчально-методичний посібник для самост. вивч. дисц. / ред. Л. М. Музичко. – К. : КНЕУ, 2008. – 304 с.

7. Варій М. Й. Основи психології і педагогіки : навчальний посібник / Мирон Йосипович Варій, Володимир Львович Ортинський ; Міністерство освіти і науки України, Львівський державний університет внутрішніх справ. – К. : ЦУЛ, 2007. – 376.

8. Заброцький М. М. Педагогічна психологія : курс лекцій / М. М. Заброцький. – К. : МАУП, 2000. – 100 с.

9. Кудояр Л. М. Психологічні погляди А.С. Макаренка: Виховання. Педагогічна діяльність : монографія / Л. М. Кудояр. – Суми : СумДУ, 2007. – 318 с.

10. Лисянська Т. М. Педагогічна психологія : навч. посіб. / Т. М. Лисянська. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Каравела, 2012. – 264 с.

Зразок тестів для контролю знань

1. Відносно стійка властивість особистості, суттєвим компонентом якої є здатність до навчання, називається:

- а) мотив;
- б) навченість;
- в) знання;
- г) навичка.

2. Виключно під впливом інших людей здійснюється:

- а) навчальна діяльність;
- б) учіння;
- в) розвиток;
- г) научіння.

3. Як співвідносяться між собою поняття «научіння» і «навчання»:

- а) не пов'язані;
- б) рівнозначні;
- в) навчання є різновидом научіння;
- г) научіння є різновидом навчання.

4. Продуктивність навчальної діяльності – це:

- а) швидкість і якість засвоєння знань, формування

узагальнених способів дій;

б) особиста задоволеність навчальним процесом його суб'єктів;

в) сформованість навчальної мотивації учнів;

г) система властивостей особистості і діяльності учня, яка характеризує його можливості у засвоєнні навчальної програми

Тема 16. Психологічні аспекти виховної діяльності.

Теоретичні поняття: виховання, виховна мета, соціалізація, методи виховання, ефективність виховання, девіантна поведінка, адитивна поведінка, самовиховання, саморозвиток, самопроєктування особистості.

План

1. Психологічна характеристика виховання. Сензитивний період виховання та соціалізації особистості.
2. Проблеми та цілі виховання.
3. Ефекти виховання. Методологічні (моделі, стилі, ефекти) й методичні (методи, прийоми, засоби) принципи виховання.
4. Девіантна та адиктивна поведінка учнів.
5. Проблема самовиховання і саморозвитку особистості учителя і учня. Методики самопроєктування особистості.

Список літератури:

1. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. /О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. – 2-е вид., доп. – К. : Каравела, 2007. – 400 с.

2. Безкоровайна О. В. Виховання культури особистого самоствердження в ранньому юнацькому віці : монографія / О. В. Безкоровайна. – Рівне : Рівненський держ. гуманітарний ун-т, 2009. – 470 с.

3. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / Сергєєнкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасєка О.В. – К. : ЦУЛ, 2012. – 376 с.

4. Заброцький М. М. Педагогічна психологія : курс лекцій / М. М. Заброцький. – К. : МАУП, 2000. – 100 с.

5. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс

лекцій) : навч. посіб. / В. П. Кутішенко. – 2-ге вид. – К. : ЦУЛ, 2010. – 128 с.

6. Виховання громадянина: психолого-педагогічний і народознавчий аспекти : навч.-метод. посіб. / П.Р. Ігнатенко, В.А. Поплужний, Н.І. Косарева, Л.В. Крицька. – К. : Ін-т змісту і методів навчання, 1997. – 252 с.

7. Варій М. Й. Основи психології і педагогіки : навчальний посібник / Мирон Йосипович Варій, Володимир Львович Ортинський ; Міністерство освіти і науки України, Львівський державний університет внутрішніх справ. – К. : ЦУЛ, 2007. – 376.

8. Кудояр Л. М. Психологічні погляди А.С. Макаренка: Виховання. Педагогічна діяльність : монографія / Л. М. Кудояр. – Суми : СумДУ, 2007. – 318 с.

9. Лисянська Т. М. Педагогічна психологія : навч. посіб. / Т. М. Лисянська. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Каравела, 2012. – 264 с.

10. Сисоєва С. О. Хрестоматія з психології та педагогіки : навчальний посібник для студентів ВНЗ непедагогічного профілю традиційної та дистанційної форм навчання / С. О. Сисоєва, Т. Б. Поясок ; Академія педагогічних наук України, Кременчуцький інститут Дніпропетровського університету економіки та права. – Кременчук : ПП Щербатих О. В., 2008. – 400 с.

11. Цимбалюк І. М. Підвищення професійної кваліфікації: психологія педагогічної праці : підручник / І. М. Цимбалюк. – К. : Професіонал, 2004. – 150 с.

Зразок тестів для контролю знань

1. Управління суб'єктом своєю діяльністю, спілкуванням, поведінкою, хвилюваннями, спрямованими на зміну своєї особистості відповідно до усвідомлених цілей, ідеалів і переконань задля самовдосконалення, називають:

- а) саморозвитком;
- б) самовихованням;
- в) вихованням;
- г) дидактикою.

2. Не належить до цілей виховання:

- а) розвиток в учнів ієрархії розумних потреб;
- б) виховання почуття обов'язку, рішучості, організованості;
- в) формування здатності до співпереживання;
- г) набуття знань.

3. Виховний вплив – це:

а) умови, що сприяють становленню у дитини позитивних якостей;

б) поєднання психологічних, педагогічних, соціальних, матеріальних та інших умов; система взаємопов'язаних об'єктивних і суб'єктивних обставин життєдіяльності вихованця і вихователя;

в) процес організації спільної, активної діяльності педагога і учнів з метою зміни моральних, соціально - психологічних характеристик та перебудови поведінки об'єктів виховного впливу.

4. Оберіть варіант, де перераховані види виховних впливів:

- а) інтегральний, ситуативний;
- б) програмований, проблемний;
- в) інтегральний, спеціальний; г) ситуативний, центральний.

5. Учень вкотре спізнюється на урок. Порадьте дію вчителя:

а) дозволяє увійти, висловлює своє незадоволення і пише в щоденник зауваження;

б) не дозволяє зайти до класу;

в) дозволяє увійти і з'ясовує причини після уроку;

г) не звертає уваги на спізнення учнів.

Питання для самостійного вивчення студентами:

1. Рання обдарованість: перспективи розвитку генія.
2. Методики раннього розвитку дитини.
3. Етапи соціалізації особистості в онтогенезі.
4. «Діти-мауглі»
5. Особливості дружби у підлітковому, юнацькому та дорослому віці.

6. Вибір
7. Суїцидальні прагнення у підлітковому віці. 8. «Важкий підліток».
9. Гендерна нерівномірність психічного розвитку.
10. Вплив на формування особистості здобуття вищої освіти.
11. Гедоністична спрямованість особистості юнака.
12. Моральний розвиток людини в юнацькому віці.
13. Психологічна характеристика шлюбу: поняття та види.
14. Особливості встановлення міжособистісних відносин дорослих з дітьми після розлучення батьків.
15. Вершина у розвитку дорослого.
16. Фундаментальні психологічні задачі розвитку у дорослих.
17. Проблема професійного вигорання.
18. Причини та теорії довгожителства.
19. Допомога людям літнього віку.
20. Психологічні особливості навчання дорослих.
21. Особливості діяльності психолога у дошкільних навчальних закладах.
22. Особливості діяльності психолога у загальноосвітніх навчальних закладах.
23. Особливості діяльності психолога у вищих навчальних закладах.
24. Педагогічний колектив: психологічні особливості професійної діяльності педагога.
25. Особистісна зрілість у мотивації навчальної діяльності студента.

Питання для рейтингового контролю:

Загальна та соціальна психологія

1. Психіка людини як предмет психології. Система психічних явищ.
2. Структура психологічної науки.
3. Внесок античних мислителів у становлення психології як науки.
4. Методи дослідження у психології.

5. Поняття особистості у психології. Розмежування понять «людина», «індивід», «особистість», «суб'єкт», «індивідуальність».
6. Біологічне та соціальне в особистості людини.
7. Поняття «індивідуальність» у психології.
8. Свідомість. Самосвідомість особистості: функції, структура, розвиток.
9. Активність і діяльність. Структура діяльності. Інтеріоризація та екстеріоризація діяльності.
10. Онтогенез і філогенез як психологічні категорії.
11. Увага як умова діяльності людини. Види уваги.
12. Мислення як вищий процес пізнання дійсності. Класифікація типів мислення. Засоби розвитку мислення індивіда.
13. Пам'ять як пізнавальний процес індивіда, види пам'яті. Мнемонічні прийоми.
14. Відчуття як пізнавальний процес. Фізіологічна основа відчуттів.
15. Сприймання як пізнавальний процес. Фізіологічна основа сприймання.
16. Уява. Творчість як психологічна категорія. Умови формування креативності.
17. Інтелект як психологічна категорія, фактори розвитку інтелекту індивіда.
18. Сутність, базові теорії та основні види темпераменту людини.
19. Система відносин і характер людини. Рис характеру.
20. Акцентуація рис характеру.
21. Спрямованість особистості як система мотивів її поведінки. Усвідомлювані мотиви особистості: інтереси, переконання, світогляд.
22. Емоційно-вольова сфера особистості. Засоби розвитку саморегуляції індивіда.
23. Основні форми переживання почуттів: емоційний фон, прості емоції, настрій, афект, стрес.
24. Види емоцій людини.

25. Психічні стани як наукова категорія.
26. Рівні розвитку здібностей людини. Порівняння проявів таланту і геніальності.
27. Творча особистість і її життя.
28. Спілкування як вид діяльності людини. Вербальні і невербальні засоби спілкування.
29. Види груп, їх характеристика.
30. Загальна характеристика здібностей. Задатки і здібності індивіда.

Вікова та педагогічна психологія

1. Психологія розвитку як наука.
2. Вік як основна наукова категорія.
3. Класифікація методів дослідження вікової психології (за Б.Г. Ананьєвим). Методи дослідження психічного розвитку.
4. Психічний розвиток як наукове поняття.
5. Закономірності психічного розвитку особистості.
6. Учіння і розвиток (підходи Ж. Піаже, Г.С. Костюка).
7. Гетерохронія психічного розвитку: акселерація та ретардація.
8. Поняття вікової кризи.
9. Теорія рекапітуляції (С. Холл).
10. Психодинамічний підхід (З. Фрейд) та соціогенетичний підхід (Е. Еріксон).
11. Когнітивний підхід (Ж. Піаже).
12. Рівні та стадії морального розвитку особистості (за Л. Кольбергом).
13. Персонологічний підхід (А. Маслоу, Г. Олпорт, К. Роджерс).
14. Культурно-історичний підхід (Л.С. Виготський).
15. Концепція психічного розвитку Д.Б. Ельконіна.
16. Психологічна характеристика пренатального та натального періодів.
17. Криза новонародженості. Комплекс поживлення.
18. Розвиток емоційної сфери, пізнавальних процесів, моторики у немовлят.
19. Розвиток пізнавальних процесів і моторики у немовлят. Криза першого року життя.

20. Соціальна ситуація розвитку та провідна діяльність у ранньому дитинстві.
21. Новоутворення періоду раннього дитинства.
22. Теоретичні підходи до трактування ігрової діяльності. Види, складові та вплив ігрової діяльності.
23. Соціальні аспекти розвитку дитини у ранньому віці.
24. Формування самосвідомості дітей раннього віку. Криза 3-х років.
25. Сюжетно-рольова гра як провідна діяльність дошкільників.
26. Новоутворення дошкільного віку. Супідрядність мотивів. Криза семи років.
27. Розвиток самосвідомості, пізнавальної та особистісної сфери дошкільника.
28. Психологічна готовність дитини до навчання у школі.
29. Соціальні детермінанти розвитку дитини молодшого шкільного віку.
30. Особливості навчальної діяльності та розвиток пізнавальних процесів дитини молодшого шкільного віку.
31. Провідні концептуальні підходи до розуміння підліткової кризи (С. Холл, Е.Шпрангер, В. Штерн, Е. Еріксон, Ж. Піаже, Л.С. Виготський, Л.І. Божович, Д.Б. Ельконін, Д.І. Фельдштейн).
32. Анатоомо-фізіологічна перебудова організму підлітків та її вплив на психічний розвиток.
33. Соціальна ситуація розвитку та провідний вид діяльності підлітка.
34. Формування особистості підлітка. Девіації підлітків: делінквентна поведінка, адиктивна поведінка, втеча з дому.
35. Психологічні теорії юнацтва. Ознаки фізіологічної та соціальної зрілості у юнацькому віці.
36. Професійне самовизначення індивіда як провідний вид діяльності у юнацькому віці. Психологічні особливості студентства.
37. Криза 17-ти років, її детермінація вияви та шляхи подолання.
38. Вікова періодизація дорослості (Р. Хейвінгхерст, Е. Еріксон, Д. Левінсон, Р. Гулд).

39. Психологічна зрілість особистості. Психічні закономірності розвитку дорослих.
40. Розвиток психічних пізнавальних процесів у період дорослості. Професійний цикл. Проблема професійного вигорання.
41. Психосоціальний розвиток у період ранньої дорослості. Криза середнього віку.
42. Сучасні психологічні уявлення про старіння і старість. Види старіння.
43. Гетерохронність старіння. «Щаслива старість». Довгожителі: причини, особливості, рівень самопочуття людини.
44. Смерть і помирання: психологічні аспекти.
45. Педагогічна психологія як наука.
46. Психолого-педагогічний експеримент як метод педагогічної психології.
47. Програмоване навчання (Б. Скіннер). Алгоритмізація навчання (Л.Н. Ланда).
48. Проблемне навчання (М.І. Махмутов, В. Оконь). Розвиваюче навчання (Д.Б. Ельконін, В.В. Давидов).
49. Загальна психологічна характеристика педагогічної діяльності. Психологічні аспекти взаємодії у системі «вчитель - учень».
50. Мотивація суб'єктів педагогічної діяльності (теорія самоактуалізації А. Маслоу, реверсивна теорія М. Аптера, теорія самоефективності А. Бандури, теорія управління МакГрегора).
51. Учіння і навчіння.
52. Навчальна діяльність. Рівні продуктивності навчальної діяльності та критерії оцінювання.
53. Урок як одиниця навчального процесу. Психологічний аналіз уроку.
54. Психолого-педагогічні критерії навчально-виховного процесу.
55. Аналіз базових методик навчання: програмоване навчання, проблемне навчання, розвиваюче навчання, евристичне навчання, навчіння шляхом відкриттів, інтерактивне навчання, метод кейсів.
56. Психологічні особливості виховання особистості. Взаємозв'язок виховання та соціалізації особистості.
57. Методологічні (моделі, стилі, ефекти) й методичні (методи,

прийоми, засоби) принципи виховання.

58. Девіантна та адиктивна поведінка учнів.

59. Проблема самовиховання і саморозвитку особистості учителя і учня. Методики самопроєктування особистості.

60. Зміст та функції психологічної служби в системі освіти.

Навчальне видання

Методичні вказівки

до вивчення курсу

«Психологія: Загальна, соціальна, вікова та педагогічна»

для студентів спеціальності *«Спеціальність Фізика»*,

«Спеціальність Англійська мова і література», *«Соціальна*

робота», *«Менеджмент соціокультурної діяльності»*

денної та заочної форми навчання

Відповідальний за випуск Н. Д. Світайло

Редактор

Комп'ютерне верстання П. І. Сахно

Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 6,28. Обл.-вид. арк. 5,98.

Видавець і виготовлювач

Сумський державний університет,

вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3062 від 17.12.2007.